

דוחות המזכירות המדעית

דו"ח המזכירות המדעית – התשמ"ד

דו"ח זה מסכם את הפעילות בשנה שעברה ומציע תכניות לשנת התשמ"ה: (א) כללי; (ב) לשכת ירושלים; (ג) לשכת תל-אביב; (ד) לשכת חיפה; (ה) תכניות לתשמ"ה ואילך.

(א)

דו"ח כללי (מאת הא' יגאל ינאי, המזכיר המדעי)

1. מליאת האקדמיה התכנסה בתשמ"ד לשמונה ישיבות, דנה במונחים ואישרה שלושה מילונים (גינקולוגיה ומיילדות, מעבדה כימית, אוצר אונסק"ו), דנה בענייני דקדוק וכתוב של מלים בשימוש כללי, עסקה בתעתיק מדעי מערבית לעברית, ובחירה חבר כבוד, חברים וחבר יועץ לאקדמיה, וחברים למנהלה.
2. שני הוועדים, ועד המינוח ועד הדקדוק, התכנסו פעמיים למושב משותף ודנו במונחי גינקולוגיה, במונחי המעבדה הכימית וב"אוצר אונסק"ו".
3. ועד המינוח התכנס שלוש פעמים לדיון במונחי גינקולוגיה ובמונחים שב"אוצר אונסק"ו".
4. הוקמה "ועדה לכללי הפיסוק", הבודקת את תקפותם של הכללים הקיימים והמציעה שינויים כמתבקש. הוועדה התכנסה לארבע ישיבות, ודנה בכללי הפסיק. חברים בוועדה הא' ע' אורן (יו"ר), א' אמיר, א' מגד, ש' מלצר, י' סמילנסקי, מ"צ קדרי וא' רובינשטיין. מזכיר: י' ינאי.
5. התחלנו להכין מצעים וזיכרונות דברים באמצעות המחשב. הקצב טרם עונה על הציפיות, מסיבות השגרת התכניות. עם רכישת המחשב הזעיר, יש לקוות שהתהליך יחשב.
6. הסיוע לציבור, פרטים ומוסדות, נמשך כבעבר בכתב ובע"פ. כן נערכו פעולות יחסי ציבור והסברה על האקדמיה ועבודתה, לתלמידים ולאורחים, לעורכי לשון ולמשתלמים מהארץ ומחול.
7. הושלמה עריכת "זיכרונות האקדמיה ללשון העברית" תשל"ח-תשמ"ג, ואלה נמסרו לדפוס.
8. התפרסמו ברשומות "מונחי הדקדוק לבתי-ספר", "כללים בנטיית השם" (פתח, חולם, צירי וסגול) ו"מבחר מונחים בתפירה ובלבוש".

(ב)

לשכת ירושלים (גב' שושנה בהט, מזכירה מדעית)

1. הוועדה לשאלות דקדוק שימושיות – (א) בפלג לעניינים שיטתיים נדונו כללי התעתיק מן הערבית לעברית ובעיות הפועל בגזרת השלמים. (ב) בפלג לעניינים שוטפים נדונו שאלות שונות, שהפנו מוסדות ציבור ואנשים פרטיים, כגון: ניקוד השמות להיט, אתר, דיוקן, השימוש ב"חלקי" בשבר, כתוב של מלים שאולות (ו,ב, כ,כ) ועוד. הוועדה התחילה במיון השמות במשקל פעיל/פעיל.
- חברי הוועדה: הא' א' אבן-שושן ז"ל, ויבל"א הא' י' בלאו, ז' בן-חיים, מ' בראשר, ג' גולדנברג (יו"ר) וי' שבטיאל. שני הפלגים התכנסו ל-11 ישיבות בסה"כ.

2. הוועדה למונחי רטואת ילדים התכנסה שמונה פעמים ודנה במצע. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הגב' ש' הראבן והא' מ' בראשר וא' פורת, ומטעם הרופאים: הא' א' ארד, ב"צ ורביץ, ז' פראיר, א' רוזמן וי' רותם (י"ר).
3. הוועדה למונחי המיקרוביולוגיה הוקמה לקראת סוף השנה, והתכנסה לשיבה מכונה ולישיבת עבודה. הוועדה דנה בשאלות שהופנו אליה, והוכן מצע לדיון באות A. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הגב' ש' הראבן והא' א' בנדויד, א' חזן וא' פורת, ומטעם אנשי המקצוע: הא' א' בכרך, ר' גלעד, י' היילפרן, מ' סלע (י"ר), נ' צתרי וא' רוזמן.
4. הוועדה למונחי הביולוגיה. הוכן מצע לדיון באות A ונדונו הערות בארבע ישיבות. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הא' א' פורת, י' פליקס, גב"ע צרפתי וח' רביץ. חברים מטעם אנשי המקצוע: הא' י' אוהד, ח' דישון, י' סלע (י"ר) וע' פליטמן.
5. הוועדה למונחי הדיפלומטיה הוקמה השנה, התכנסה לשלוש ישיבות ודנה במצע שהכין הא' אריה קומיי והתקין המזכיר, י' ינאי. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הא' גב"ע צרפתי וח' רביץ (י"ר); בתשמ"ה: הא' ד' טנא (מ"מ י"ר) וד' שפרבר. חברי הוועדה מטעם משרד החוץ: הא' ו' איתן, מ' אלוף, מ' אראל, י' גוברין, א' גורן, מ' יגר, א' לבבי, י' נשיא, ש' סמילן, ר' עמיר, י' ענתבי, א' קומיי, ש' רוזן וי' שמעוני.
6. פעולות שונות: המזכירות השיבה על מאות מכתבים בענייני לשון וענתה בטלפון לכל דורש. ניתנה הדרכה לתלמידים ולאורחים, שביקשו ללמוד על עבודת האקדמיה. הוכנו חמישה דפי "למד לשונך", אך טרם יצאו לאור, כי חברת "הסנה" לא חידשה את חסותה להדפסתם, והדפים ממתנים, עד שיימצא מממן.

(ג)

לשכת תל-אביב (הגב' נורית רייך, מזכירה מדעית)

א. המינוח

1. בשנת התשמ"ד פעלו בלשכת תל-אביב הוועדות האלה:
 - (א) הוועדה לקשר ואלקטרוניקה
מזכירת הוועדה: מלכה זמלי. סה"כ: 12 ישיבות
חברים בוועדה מטעם האקדמיה: הא' ע' איתן;
חברים בוועדה מטעם בעלי המקצוע: הגב' מ' אורלובה והאדונים א' גד, ש' גוטצייט, ד' דגני, י' היינריך, ד' מוריס, מ' שניר, מ' שקד.
מחומר הדיון: (1) דיון בפרק 09 מן המילון הבין-לאומי למונחי עיבוד נתונים אוטומטי; (2) דיון בהערות לשינויים המוצעים למילון למונחי קשר ואלקטרוניקה.
 - (ב) הוועדה למונחי הזואולוגיה
מזכירת הוועדה: נורית רייך. סה"כ: 5 ישיבות
חברים בוועדה מטעם האקדמיה: הא' ע' איתן, י' רצהבי;
חברים בוועדה מטעם בעלי המקצוע: הגב' ק' ברקוביץ' והאדונים ע' אלון, מ' דור, י"ל ורנר, ג' לוי, א' פריידנברג, מ' צורנמל, י' קוגלר, א' שולוב.

מחומר הדין:

- (1) שמות הטחביות
- (2) שמות העכבישנים
- (3) שמות מרבי-הרגל
- (4) שמות הקרציות
- (5) שמות סדרות החרקים

2. בשנת התשמ"ד פעלו בשיתוף מכון התקנים הישראלי

(א) הוועדה למונחי הטקסטיל

סה"כ: 7 ישיבות

חברי הוועדה: מטעם האקדמיה האדונים ע' איתן, ש' מלצר מחומר הדין: נדונו מונחי אריגה והגדרותיהם לפי שני תקנים של ארגון התקינה הבין-לאומי, פרקי הדין היו:

- (1) מונחים כלליים
- (2) מונחי הכנה לאריגה ומונחי אריגה
- (3) מונחי ציוד
- (4) מונחי חיבורים

הצעות הוועדה נשלחו בשתי רשימות (אוקטובר 1983, מאי 1984) לבעלי המקצוע ולחברי האקדמיה. מאנשי האקדמיה העירו הערות על ההצעות ה"ה ע' אורגן, ש' אירמאי, א' אמיר, י' ברנן ז"ל, י' ינאי.

בספטמבר 1984 הוגשה הרשימה כולה לאישור הוועדה המרכזית של מכון התקנים הישראלי.

(ב) הוועדה למונחי עיבוד נתונים אוטומטי

סה"כ: 18 ישיבות

חברי הוועדה: מטעם האקדמיה האדונים ע' איתן, צ' בושריה, מ"צ קדרי. בזמן האחרון השתתף בישיבות הוועדה גם הא' ש' אירמאי, שהוא וי' ברנן ז"ל התמידו קודם לכן לסייע לוועדה על-ידי הערותיהם בכתב.

מחומר הדין: מתוך המילון המקצועי של ארגון התקינה הבין-לאומי, המשמש יסוד לדיונים, נדונו מונחים והגדרותיהם לפרקים:

3. טכנולוגית המרה
5. ייצוג נתונים
6. הכנת נתונים ועיבודם
7. תכנות למחשב ספרתי
14. אמינות, תחזוקה, זמינות

ב. העזרה לציבור

הושטה עזרה לציבור השואלים בכתב ובטלפון. נמשך הקשר ההדוק עם משרדי הפרסום בתל-אביב ועם חברות התקליטים "ישראדיסק" ו"סייבי-אס".

ג. שונות

1. התקנת מאמרי "לשונו לעם" לדפוס.
2. עזרה בהנחות הלקסיקון הזואולוגי של הד"ר מנחם דור
3. ניקוד הירחון "חדשון" - עיתון לאוכלוסיית המפגרים בישראל

- 1.0 ועדות מקצועיות**
 בחיפה פעלו 5 ועדות מקצועיות של הוועדה המרכזית:
- 1.1 הוועדה למונחי בניית-דרכים;
 1.2 הוועדה למונחי הנדסה כימית;
 1.3 הוועדה למונחי הצבעות;
 1.4 הוועדה למונחי 'אוצר אונסק"ו' (וועדות המשנה שלה);
 1.5 הוועדה למונחי הפיסיקה, חלק ו' – תרמודינמיקה ומעבר-חום; הרכבו ומספר ישיבותיהן נתונים בנספח א'.
 בתל-אביב פעלו בתחומים הטכנולוגיים עוד שתי ועדות מקצועיות עם ה' ע' איתן כנציג האקדמיה:
- 1.6 הוועדה למונחי עיבוד-נתונים;
 1.7 הוועדה לקשר ואלקטרוניקה;
- 2.0 ישיבות ועדות האקדמיה**
 אנשי הוועדה המרכזית משתתפים בישיבות מינוח בירושלים ובתל-אביב. ועדה-מינוח, הוועד המשותף (מינוח ודקדוק), מליאת האקדמיה, ומסייעים לוועדות המקצועיות של האקדמיה בתל-אביב ובירושלים.
- 3.0 לשכת הוועדה המרכזית**
 מזכיר הוועדה וראש לשכתה, ה' יעקב לוי, נמצא בחל"ת לשנה אחת כמראה לעברית במכון ליהדות של אוניברסיטת היידלברג. את מקומו ממלא ה' שרגא אירמאי.
- 4.0 הכנת מילונים לאישור האקדמיה**
 מונחי תחבורה בדרכים: נסתיים הדיון בוועדה המקצועית, ויצאה הודעת-סיכום שהוגשה לאישור האקדמיה.
- 5.0 מילונים בדפוס**
 המילון למונחי המתמטיקה (כ-5000 ערכים); המילון למונחי השיתוך (כ-300 ערכים); המילון למונחי הפיסיקה, חלק ד' – אקוסטיקה (כ-350 ערכים); המילון למונחי התכנון המרחבי (כ-1500 ערכים); המילון למונחי הכימיה, חלק א' – מונחים כלליים וציוד מעבדה (כ-850 ערכים) אושר באקדמיה ונמצא בעריכה סופית לקראת מסירתו לדפוס.
- 6.0 הכנת מצעים**
- 6.1 **הנדסת מכונות:** גב' ר' אידלברג מכינה מצע **בחלקי-מכונות** בשיתוף אנשי מקצוע. הוכן מצע למונחי **עיבוד שבבי והשחזה**.
- 6.2 **פיסיקה מודרנית:** המצע הישן, שדנון בחלקו, נמסר לעדכון לה"ה מ' משה ומ' פיביך מהפקולטה לפיסיקה בטכניון.
- 6.3 **ציוד חקלאי ועבודות-עפר:** ה' ג' מנור מהפקולטה להנדסה חקלאית בטכניון מכין מצע בשיתוף אנשי-מקצוע שונים, כלי-אחד בתחומר.
- 6.4 **כימיה אורגאנית:** ה' ש' אירמאי הכין מצע לפרק א' לנומנקלטורה ורשימת מונחים. בהמשך לעבודת ועדת-משנה קודמת, שפעלה בירושלים והפיסיקה את עבודתה ב-1976.

- 6.5 **עיבוד נתונים:** ה' ש' אירמאי וא' שמעוני הכינו מצע לפרק 02 של מונחי עיבוד נתונים מטעם ISO, העירו הערות לפרקים 01, 03, 04, 05, 06, 09, ועומדים להכין מצע לפרקים 10 עד 14.
- 6.6 **גאודזיה:** ה' ב' שמוטר ולי' שטוך מהפקולטה להנדסה אזרחית בטכניון מכינים מצע מחודש.
- 6.7 **אוורונטיקה:** ה' י' סטבסקי מהפקולטה להנדסה אוורונטית בטכניון מרכז הכנת מצע בארבעה תחומים: א. מבנה המטוס; ב. בקרה; ג. אוורודינמיקה; ד. תורת האלסטיות.
- 7.0 **שונות**
- 7.1 לשכת הוועדה המרכזית נותנת ייעוץ בעל-פה ובכתב לפונים אליה לעזרה לשונית. פניות הציבור לעזרה לשונית רבות מאוד, והלשכה עושה כמיטב יכולתה לענות עליהן.
- 7.2 הוקמה ועדה לעניינים שוטפים שחבריה פרופ' ב' פרת, ד"ר א' שמעוני, אינג' ד' יצחקי, ד"ר א' אלדר, ד"ר מ' אזר, ש' אירמאי, ויצורפו אליה מומחים מקצועיים לכל נושא מיוחד.
- 7.3 אנשי הוועדה המרכזית נוטלים חלק בעבודת ועדות התקינה של מכון התקנים הישראלי. חלק מוועדות אלה משותף לאקדמיה ללשון העברית ולמכון התקנים, והמונחים הנקבעים בהן חייבים באישור האקדמיה.
- 7.4 נבדקו "הוראות למתקני תברואה" שפורסמו במסגרת תקנות התכנון והבנייה וכן חוברת הוראה למהנדסים-עולים מטעם משרד הקליטה. ההערות יישלחו בכתב.
- 7.5 יצאו שני דפי-לקט מונחים: במונחי תכנון מרחבי, ובכימיה - מונחים כלליים וציוד מעבדה, במימון הפקולטות הנוגעות בדבר. המונחים הופצו עם ידיעון הטכניון ב-3000 עותקים.
- 7.6 ה' ש' אירמאי מכין מילון אנציקלופדי לטכנולוגיה, מדעים מדויקים, כלכלה וחיי יום-יום (להוציא מדעי-החיים ומדעי-הרוח), שיכיל כ-100,000 ערכים. הטכניון תומך בהכנת כתב-היד בסכום צנוע. המילון עשוי להיות מוכן לדפוס בעוד שנתיים.
- 8.0 **תוכנית הפעולות לשנת תשמ"ה**
- 8.1 **מונחי הפיסיקה חלק ו' - תרמודינמיקה ומעבר-חום -** יימשך הדיון בקריאה שנייה.
- 8.2 **הנדסה כימית -** יימשך הדיון בקריאה שנייה.
- 8.3 **צבעות -** תסתיים הקריאה הראשונה ויחל הדיון בקריאה השנייה.
- 8.4 **בניית-דרכים -** יימשך הדיון בקריאה הראשונה.
- 8.5 **פיסיקה חלק ה' - פיסיקה מודרנית -** לאחר שתסתיים הכנת המצע המחודש, תימשך הקריאה הראשונה.
- 8.6 **הנדסת מכונות -** יחל הדיון במונחי עיבוד שבבי והשחזה ובמונחי חלקי-מכונות.
- 8.7 **ציוד חקלאי ועבודות עפר -** תסתיים הכנת המצע ויחל הדיון בקריאה ראשונה.
- 8.8 **כימיה אורגאנית -** יחל הדיון בקריאה ראשונה.
- 8.9 **עיבוד נתונים -** יחל הדיון בקריאה ראשונה.
- 8.10 **גאודזיה -** יחל הדיון בקריאה ראשונה לאחר שתסתיים הכנת המצע המחודש.
- 8.11 **אוורונטיקה -** יחל הדיון בקריאה ראשונה לאחר שתסתיים הכנת 4 המצעים.
- 8.12 **אוצר אונסק"ו -** יוכן כתב-היד לדפוס לאחר אישור האקדמיה.

נספח א' - הרכב הוועדות ומספר הישיבות

הוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה

- נציגי הטכניון: ש' אירמאי (יו"ר), א' אורנשטיין, ב' פרת, (בשבתון), א' שמעוני
- נציגי האקדמיה: ע' איתן, מ' אזר, א' אלדר, י' מנצור
- נציג אגודת האינג'נירים והארכיטקטים: נ' פלג
- נציג מכון התקנים הישראלי: ר' לוי (ממלאת מקום צ' לוי)
- נציג הסתדרות המהנדסים: א' לבנת
- נציג צה"ל: י' בורלא
- מזכיר: י' לוי (השנה בחל"ת)

ועדות מקצועיות

- א. **מונחי אוצר אונסק"ו (3 ישיבות)**
 א' אלדר (נציג האקדמיה), ש' אירמאי (נציג האקדמיה), ד' יצחקי, י' לוי (רכז), ב' פרת, א' שמעוני
ישיבות קצרות וטלמוניות:
 ב' אבי-יצחק, א' בר-טוביה, מ' בן-ימי, א' בר, י' ברי-יצחק, מ' חפרי, י' סגל, מ' עדין, מ' פולצ'ק, י' תימור
- ב. **בניית דרכים (5 ישיבות)**
 י' אוזן, ר' אינדלברג (רכזת), ש' אירמאי (נציג האקדמיה), ש' ארבות, י' מנצור (נציג האקדמיה), א' פולוס, י' קראוס, א' רגוזין, א' שקלרסקי
- ג. **הנדסה כימית (7 ישיבות)**
 א' אוראל, ש' אירמאי (נציג האקדמיה), א' אלדר (נציג האקדמיה), מ' בביץ, נ' ברודצקי, ז' נצר, ז"ל, צ' פלסון, ע' קלון (רכזת), א' רם, מ' שור
- ד. **צבעות (2 ישיבות)**
 ד' אבן-אור, ש' אירמאי (נציג האקדמיה), מ' אזר (נציג האקדמיה), מ' אונגר, ע' הרדוף, י' וייט, י' לוי וע' קלון (רכזים), א' פיקרצ'יק
- ה. **תרמודינמיקה ומעבר-חום (7 ישיבות)**
 מ' אזר (נציג האקדמיה), ש' אירמאי, ש"י בן-אברהם, ג' לאופר, א' נבון, ז' נצר, ז"ל, ע' קלון (רכזת), א' שביט

(ה)

תכניות כלליות לתשמ"ה (הא' יגאל ינאי, המזכיר המדעי)

1. **קשר עם המוסדות להשכלה גבוהה ועם כלי התקשורת**
 ננסה לבסס את הקשר עם מורים ועם עורכי לשון במוסדות ובמערכות, לשם האחדה, גיבוש עמדות ושיתוף פעולה.
 דרוש אישור המנהלה לפרסום החלטות האקדמיה מחוץ ל"רשומות" ול"זיכרונות האקדמיה".

2. המחשב בשירות המזכירות המדעית

- א. עם רכישת מחשב אישי באקדמיה נתחיל למחשב את הכנת ה"זיכרונות" ואת המצעים כעניין של שגרה, ושמה אף לצורכי ההתכתבות הרגילה (כשתיקנה תכנית של "עיבוד תמלילים").
 - ב. מפתח לשוננו לעם, התש"ה-התשמ"ג יוכן במחשב לצורך פרסום אפשרי.
 - ג. מפתח "למד לשונך" אי-קל"ח יוכן במחשב לצורך פרסום אפשרי.
 - ד. תיבדק האפשרות להכין ספר "דקדוק האקדמיה ללשון העברית", לפחות בתחום תורת הצורות.
 - ה. כנ"ל לגבי מפתח ל"זיכרונות האקדמיה ללשון העברית".
3. יוכן "מדריך הכתיבה בעברית" ("Hebrew Manual of Style") וענייניו - כתב, כתיב, פיסוק, תעתיק, הבאות ואפניות, וכיו"ב כללים בעריכה ובהכנה לדפוס.
4. מתוכננת הגבלה בתשובות המזכירות הירושלמית בטלפון, כדי למנוע ניצול-יתר וכדי לחסוך בזמן העובדים.

דו"ח המזכירות המדעית – התשמ"ה

- התוכן: (א) כללי – יגאל ינאי, המזכיר המדעי
(ב) לשכת ירושלים – גב' שושנה בהט, מזכירה מדעית, והא' יגאל ינאי
(ג) לשכת תל-אביב – פרופ' ע' איתן, יו"ר ועד המינוח, וגב' נורית רייך, מזכירה
סדעית
(ד) לשכת חיפה – הא' יעקב לוי, מזכיר מדעי, ראשי-הלשכה

(א)

כללי

1. המליאה התכנסה בהתשמ"ה לחמש ישיבות, אישרה את "מונחי התעבורה בדרכים" ו"מונחי הבזק והאלקטרוניקה" וכן דנה בענייני דקדוק וענייני התעתיק מערבית לעברית.
2. שני הוועדים נפגשו פעמיים, לדיון במונחים שהועלו לפנייהם, והחליטו סופית בעניינם של המונחים האמורים לעיל.
3. ועד המינוח התכנס פעמיים ודן במילונים הנזכרים לעיל.
4. הסיוע לציבור נמשך כבעבר: המזכירות השיבה על מאות שאלות בענייני לשון, שהפנו אליה אנשים מכל שדרות הציבור, פרטים ומוסדות.
5. יחסי הציבור של האקדמיה טופחו אף בכלי תקשורת המונים. פינות ללשון העברית הוקצו בתכניות רדיו שונות, ב"קול ישראל" וב"גלי צה"ל", וכן בטלוויזיה הלימודית. התכנים התבססו על חומר שסיפקנו להם. נענינו לפניות רבות שהגיעונו בכתב ובעל פה, למידע על האקדמיה, מהותה ופעולותיה, לביקורים אישיים וקבוצתיים בבית האקדמיה ולהרצאות מחוץ לביטנו, לפני גופים ציבוריים ככנס ארצי של מסיימי החוג ללשון העברית באוניברסיטה העברית, לפני המשתתפים ב"בת-רקונגרט" למדעי היהדות, מטעם המחלקה להנחלת הלשון ועוד. העיתונות המקומית והעולמית אף היא גילתה עניין באקדמיה, ועיתונאים מן הארץ ומחו"ל הגיעו לכאן, הקליטו וכתבו מאמרים פה ושם, רובם ברוח אוהדת ואף מתפעלת. מכתבים רבים שלחנו למערכות העיתונים, הן ביזמתנו הן בתגובה על פרסומים שהודפסו בהם.
6. פגישות לתיאום פעילות ומדיניות התקיימו עם המפקח על הוראת הלשון במשרד החינוך והתרבות, לקידום נושאים משותפים, כגון החלת כללי הכתיב חסר הניקוד, ועם המרכז הארצי הבין-אוניברסיטאי לבחינות ולהערכה.

(ב)

עבודת הוועדות והמזכירות המדעית בירושלים בשנת התשמ"ה

1. הוועדה לשאלות דקדוק שימושיות: הוועדה התכנסה לתשע ישיבות, ונדונו בהן העניינים האלה: העניינים השיטתיים (א) בעיות בפועל מגזרת השלמים; משקל פעל ופעל בעבר של בניין קל; צורות תכתבנה בצד תכתבנה; הצירי שלפני הגרונות בעבר

ובעתיד (שבת, יְשֵׁבֶת). על כל אלה נשלח חוזר, והצעות הוועדה אושרו במליאה. (ב) משקל פעיל/פעיל: הוועדה קבעה סופית, מה יהיו השמות בשני המשקלים על-פי הנחיות, שקיבלה מן המליאה. רשימת שני המשקלים תישלח כהודעה לחברי האקדמיה.

בתחום העניינים השוטפים דנה הוועדה על שאלות, שהפנו אליה מזכירי הוועדות, יועצי לשון ואנשים מן הציבור. מן השאלות: גזירת פעלים ממלים מורכבות על דרך סרכודי-על, צורת הריבוי של המלה קריה (קריות - קריות), כתיבת אורי-קולי ודומיה (במלה אחת או בשתי מלים), בעלת דגה או נושאת תפקיד - בלשון נקבה או בלשון זכר (סרנה, מזכירת המכון, או סָרָן ומזכיר המכון).

חברי הוועדה: י' בלאה, ז' בן-חיים, מ' בר-אשר, ג' גולדנברג (יו"ר), ד' טנא וי' שבטיאל. מזכירת הוועדה: הגב' שושנה בהט.

2. הוועדה למונחי הרפואה: הוועדה התכנסה לעשר ישיבות, ובהן השלימה מחצית מן המילון למונחי רפואת-ילדים. מונחי החלק הראשון נשלחו בחוזר לרופאי ילדים ולחברי האקדמיה, ויועמדו (אחרי בירור בעיות מיוחדות בוועד המינוח) לאישור המליאה בתחילת שנת התשמ"ו.

חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הגב' ש' הראבן והא' א' פורת. מזכירתה: הגב' שושנה בהט.

3. הוועדה למונחי הביולוגיה: הוועדה נתכוננה בסוף התשמ"ד. בשנת התשמ"ה דנה בעשר ישיבות על מונחים ששלחו אנשי המקצוע לתרגום דחוף ועל המונחים כסדרם עפ"י המילון: A DICTIONARY OF BIOLOGY בהוצאת פינגוין. נסתיים הדיון באות C. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: א' פורת, י' פליקס, גב"ע צרפתי וא' שפירא (הושאל לוועדה כממלא מקומו של הא' צרפתי בימי שהותו בחו"ל, ונשאר בה גם לאחר שובו). מזכירת הוועדה: הגב' שושנה בהט.

4. הוועדה למונחי המיקרוביולוגיה: הוועדה התכנסה לשבע ישיבות. עיקר עבודתה: תרגום של לקט מונחים נחוצים ביותר. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הגב' שולמית הראבן והא' א' חזן. מזכירתה: הגב' שושנה בהט.

5. הוועדה למונחי הזיפלומאטיה התכנסה ל-11 ישיבות, ודנה במצע. חברים בוועדה מטעם האקדמיה: ה"ה ד' טנא (מ"מ יו"ר), גב"ע צרפתי, ח' רבין (יו"ר) וד' שפרבר. חברים מטעם משרד החוץ: ח"ה ר' איתן, מ' אלוף, י' גוברין, א' גורן, מ' יגר, א' לבבי, י' נשיא, ש' סמילן, ר' עמיר, י' ענתבי, א' קומי, ש' רוזן וי' שמעוני. חבר מטעם משרד המשפטים: הא' מ' אהרי, מרכז הוועדה: יגאל ינאי. התחזית להתשמ"ו: סיום הדיון במצע והכנת המילון לאישור המליאה.

6. הוועדה לכללי הפיסוק התכנסה ל-5 ישיבות (ח'-ט'), ודנה בכללי הפסיק במשפט מאוחה ובמשפט מורכב, בכללי המקף ובכללי הקו המפריד, וכן במקומם של סמלים מגדירים. ביחס לסמלי המספרים המוגדרים.

חברים בוועדה: חברי האקדמיה ה"ה ע' אורנן (יו"ר), א' אמיר, א' מגד, ש' מלצר, י' סמילנסקי, מ"צ קדרי וא' רובינשטיין;
מזכיר הוועדה: יגאל זנאי.
התחזית להתשמ"ז: סיום הדיון במצע והכנתו לעיון מוסדות האקדמיה.

7. **פרסומים:** (א) דפי "למד לשונך": בשנת התשמ"ה נתחדשה הדפסתם של דפי "למד לשונך" במימון "רכס - הוצאה לאור". בינתיים הושלמו העלונים לשנת התשמ"ד ולתחילת התשמ"ה. בשנת התשמ"ו יושלמו שאר הדפים לשנת התשמ"ה ולשנת התשמ"ז; (ב) כן ראו אור השנה חמישה מילונים: ב"רשומות" התפרסמו המילונים **למונחי המתמטיקה, למונחי השיח, למונחי האקוסטיקה ולמונחי התכנון המרחבי**; בהוצאתנו (ע"י הוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה, בחסות כורכימיה) התפרסם **המילון למונחי הכימיה הכללית והמעבדה הכימית**.

8. **תחזית להתשמ"ז:** (א) המזכירות משתדלת למחשב את הפקת **זיכרונות האקדמיה**, כדי לזרז את הפצתם ואת הדפסתם. לעת עתה טרם הושגר התהליך, ועל כן מתעכבים הזיכרונות; אך אנו מקווים להתגבר על התקלות הראשוניות ולהיכנס לנהל מהיר יותר; (ב) יש תקווה, שהשנה יידפסו, סו"ס, **זיכרונות האקדמיה משנת התשל"ח ואילך**; (ג) אנו מצפים להדפסת המילונים **לדמוגרפיה, לרמות השיניים** (מהדורה ארעית), **לפסיכולוגיה ולתחבורה**.

(ג)

לשכת תל-אביב

1. **הוועדה לקשר ואלקטרוניקה**
מזכירת הוועדה: מלכה זמלי
חבר מטעם האקדמיה: הפרופ' עלי איתן
מספר הישיבות: 5
חומר הדיון: (א) פרק 09 במונחי עיבוד נתונים; (ב) שינויים והוספות למילון "בזק ואלקטרוניקה".
מצב החומר: השינויים וההוספות למילון "בזק ואלקטרוניקה" אושרו במליאת האקדמיה; הוכן כתב-יד של פרק 60 מן המילון הבין-לאומי לאלקטרוניקה ונשלח לאקדמיה בירושלים לעיבודו במחשב, לקראת הדפסת המהדורה החדשה של המילון לקשר (=בזק) ואלקטרוניקה.
התחזית לשנת התשמ"ז: (א) סיום הדיון בפרק 09; (ב) דיון במונחים שהכין משרד התקשורת.

2. **הוועדה למונחי הזואולוגיה**
מזכירת הוועדה: נורית רייך
חברים מטעם האקדמיה: הפרופ' ע' איתן וי' רצהבי
מספר הישיבות: 2
חומר הדיון: שמות החרקים

מצב החומר: מעין הוראת-שעה למערכת האנציקלופדיה "החי והצומח של ארץ-ישראל", בהוצאת משרד הביטחון - ההוצאה לאור, והחברה להגנת הטבע. התחזית לשנת התשמ"ו; המשך הדיון בשמות החרקים.

3. הוועדה למונחי עיבוד נתונים

הוועדה פועלת בשיתוף האקדמיה, מכון התקנים הישראלי וחברת איי-בי-אם. ישיבותיה מתכנסות בבית איי-בי-אם, מלבד בעלי מקצוע רבים השתתפו בוועדה חברי האקדמיה ש' אירמאי, ע' איתן, מ"צ קדרי. הוועדה דנה בתרגום המונחים שבמילון המקצועי הלועזי בהוצאת ארגון התקנים הבין-לאומי, ובפרט בפרקים 10 ו-12 בו. פרק 10 (טכניקות ואפשרות של הפעלה) כולל 69 ערכים, ופרק 12 (מצעי החסנה וציוד שייד) - 199 ערכים.

4. הוועדה למונחי הטקסטיל:

ועדה זו משותפת למכון התקנים הישראלי ולאקדמיה. מטעם האקדמיה משתתפים בה ע' איתן ושי' מלצר. בשנת התשמ"ה החלה הוועדה לדון במונחי סריגה, לאחר שגמרה לפי שעה את הדיון במונחי האריגה. נערכו 11 ישיבות, ובהן נדונה תכנית הדיונים והוחל בעיון במונחי היסוד של המקצוע.

(ד)

לשכת חיפה (הוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה)

ועדות מקצועיות

- 1.1.0 הוועדות הללו סיימו את עבודתן, נשלחה הודעת סיכום, ולאחר ישיבה מסכמת של כל אחת מן הוועדות יוגשו המילונים בקרוב לדיון בוועד המינות;
- 1.1.1 הוועדה למונחי בניית-דרכים;
- 1.1.2 הוועדה למונחי צבעות;
- 1.1.3 הוועדה למונחי הפיסיקה חלק ו' - תרמודינמיקה ומעבר-חום;
- 1.1.4 הוועדה למונחי בנייה, הפרק: סבולות בבניין (לבקשת מת"י);
- 1.1.5 הוועדה למונחי עיבוד נתונים הפועלת במסגרת ועדת-התקינה להגדרות בעיבוד נתונים של מכון התקנים הישראלי (ה"ה ש' אירמאי וע' איתן הם נציגי האקדמיה) פרסמה את התקנים השייכים לפרקים 1, 4, 5, 6. הודעת-סיכום בנדון נשלחה לחברי האקדמיה.
- 1.2.0 הוועדה למונחי ההנדסה הכימית סיימה את הדיון בקריאה השנייה, ואולם חברי הוועדה הוסיפו רשימות-השלמה ארוכות, הנדונות עתה.
- 1.3.0 עובדי הלשכה עורכים עתה מצעים בתחומים אלה:
- 1.3.1 גאודזיה (המצע שנדון לפני שנים רבות נערך מחדש על-ידי פרופ' ל' שטוך וב' שמוטר מהמדור לגאודזיה בטכניון).
- 1.3.2 פיסיקה מודרנית (עובד מחדש ע"י פרופ' ב' פישר מהפקולטה לפיסיקה בטכניון).
- 1.3.3 מונחי אקולוגיה (נערך בשיתוף עם פרופ' ז' נאווה מהפקולטה להנדסה חקלאית בטכניון).

- 1.3.4 **ציוד-שדה ועבודות-עמר** (הוגשו רשימות אחדות על-ידי ד"ר ג' מנור מהפקולטה להנדסה חקלאית בטכניון).
- 1.3.5 **כימיה אורגאנית** (החלק הראשון של המצע, הוכן על-ידי פרופ' ש' אירמאי ופרופ' ד' ברישי מהפקולטה לכימיה, ויש להרחיבו).
- 1.3.6 **מונחי-בנייה** (עיבוד מחדש של החומר שנדון לפני שנים רבות, הרחבתו ועדכונו).
- 1.3.7 **הוועדה לשסתומים** הפועלת במסגרת ועדת-התקינה להגדרות בהנדסת מים של מת"י (ה' ש' אירמאי הוא נציג הטכניון והאקדמיה) עומדת לסיים בקרוב את עבודתה.
- 1.3.8 **הוועדה למונחי עיבוד נתונים** הפועלת במסגרת ועדת-התקינה להגדרות בעיבוד נתונים של מת"י (ה"ה ש' אירמאי וע' איתן הם נציגי האקדמיה) עסקה בפרקים 10, 12, 14. בעתיד הלא-רחוק תצא הודעת-סיכום ובה חידושי מונחים.
- 1.3.9 **ד"ר א' שמעוני ופרופ' ש' אירמאי מכינים מונחי עיבוד-נתונים בתחום החמרה. אווירודינמיקה** (הוגשו רשימות למצע על-ידי פרופ' א' סגינר מהפקולטה לאווירונאוטיקה בטכניון).
- 1.3.10 **מונחי אנרגיה**, ביזמת הכנס העולמי לאנרגיה הוכן מצע למונחי אנרגיה, המבוסס על המילון למונחי האנרגיה של הארגון העולמי לאנרגיה (כ-1000 ערכים). יידון במספר ועדות על-פי פרקי המילון.
- 1.3.11 **חלקי מכונות**, הוכן מצע בסיוע אנשי מקצוע (ד"ר א' אביבי מאוניברסיטת בן-גוריון, פרופ' י' בלך ופרופ' ש' בר מן הטכניון).
- 1.3.12 **עיבוד שבבי והשחזה**, המצע הוכן על-פי רשימות של פרופ' ר' וייל מן הטכניון.
- 1.3.13 **מתקני-תברואה**, הוכנה על-ידי פרופ' ש' אירמאי רשימת תיקונים להל"ת, ובמסגרתה יידונו גם תיקונים והוספות למילון למונחי הביוב וההתקנה התברואית.

2. מילונים בדפוס - ראה לעיל, §7, (ב).

3. **שיתוף פעולה עם מכון התקנים הישראלי**

מכון התקנים הישראלי והוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה הסכימו שוועדות התקינה העוסקות במינוח ייחשבו לוועדות-משנה של הוועדה המרכזית, וחידושי מונחים שלה יובאו לאישור האקדמיה בדרך הרגילה (ה' ש' אירמאי יהיה הנציג).

4. **שיתוף פעולה עם רפא"ל**

נדונות הדרכים לשיתוף פעולה הדוק עם רפא"ל בתחום המינוח.

5. **שונות**

אנשי הוועדה המרכזית השתתפו בשיבות האקדמיה בירושלים ובתל-אביב העוסקות במינוח. לשכת הוועדה המרכזית נותנת יעוץ בעל-פה ובכתב לפונים אליה לעזרה לשונית.

ה' ש' אירמאי ממשיך בהכנת המילון האנציקלופדי לטכנולוגיה, מלאכה ומונחים ראליים, והכין כבר כ-60,000 ערכים (מתוך כ-100,000 ערכים משוערים). ה' י' לוי עושה את ההגהה.

דו"ח המזכירות המדעית – התשמ"ו

- התוכן: (א) כללי (יגאל ינאי, המזכיר המדעי)
(ב) לשכת ירושלים (גב' שושנה בהט, מזכירה מדעית, וי' ינאי)
(ג) לשכת תל-אביב (גב' נורית רייך, מזכירה מדעית)
(ד) לשכת חיפה (חא' יעקב לוי, ראש-הלשכה)

(א)

כללי

1. המליאה התכנסה בהתשמ"ו לארבע ישיבות, ואישרה "מונחי רמות ילדים" – חלק ראשון, "מונחי בניית דרכים", "מונחי צבעים" ו"מונחי תברואה". בן זנה המליאה בענייני דקדוק שונים: דיגוש ג'ד'ת' במלים זרות; תעתיק תנועת 'e; התנועות שלפני א'ה'ח'עיר' בבניינים הדגושים; החטף בפה"פ אהח"ע בנטיית הפועל.
2. שני הוועדים נפגשו פעמיים, דנו במונחים שהועלו לפנייהם מתוך אלה שהובאו אהרי-כן לאישור המליאה, והחליטו בעניינם. יו"ר המושב המשותף: הא' י' בלאו. החברים בוועד הדקדוק: ג' גולדנברג (יו"ר), א' דותן ושי' מלצר; המזכיר י' ינאי.
3. ועד המינוח התכנס פעמיים, אישר כינון של ועדות מקצועיות חדשות (מונחי אנרגיה; מונחי עיבוד שבב; מונחי אקולוגיה; מונחי מחשב (חמרה); מונחי מטרולוגיה; מונחי בולאות) ודן במילונים שהוזכרו לעיל (1). חברי ועד המינוח: ה"ה שי' אברמסון (יו"ר, בחו"ל), שי' אירמאי, ע' איתן, א' ברוידא, י' יהלום, מ' מדן, א' פורת, גב"ע צרפתי (מ"מ יו"ר); מזכירו: י' ינאי.
4. הסיוע לציבור נמשך כבעבר: המזכירות השיבה על מאות שאלות בענייני לשון, פניות ובירורים שהופנו אליה מכל שדרות הציבור, פרטים ומוסדות.
5. יחסי הציבור של האקדמיה טופחו ככל שניתן במסגרות חקיימות, בעיקר בכלי תקשורת ההמונים: ב"קול ישראל", ב"גלי צה"ל", ב"טלוויזיה החינוכית הישראלית" וב"טלטקסט". המזכירות נענתה לפניות רבות שהגיעו בכתב ובע"פ, למידע על האקדמיה ועל פעולותיה, לסוירים ולהרצאות בבית האקדמיה ומחוצה לה. ההיענות הוגבלה לגופים ציבוריים בלבד ולרמות שנמצאו ראיות. המזכיר המדעי ייצג את האקדמיה בסמינר בין-לאומי ופאן-אפריקאני לענייני מינוח מדעי ותרגומי-מדע באדיס אבבה, אתיופיה.
6. נתהדקו הקשרים עם משדד החינוך והתרבות, לקידום עניינים משותפים, ועם המרכז הארצי לבחינות ולהערכה (ליד האוניברסיטאות בישראל).

(ב)

הוועדות והמוכרות המדעית בירושלים

1. הוועדה לשאלות דקדוק שימושיות התכנסה לשמונה ישיבות, ודנה בעניינים שיטתיים ובשאלות שוטפות.
א. העניינים השיטתיים: הפועל – ניקודה של לה"פ הגרונית; ניקודה של עה"פ והסדרת תשלום הדגש בבניינים הדגושים; ניקודן של אותיות אית"ן לפני פה"פ הגרונית, השם – התקנת רשימה כוללת במשקל פעיל ובמשקל פעיל.

- ב. השאלות השוטפות: כתיבן של מלים מעין אור-קולי (כמלה אחת או כשתיים); דיגושן של אותיות ג'דית' במלים לועזיות; שם הפעולה הקשור במנין; כשרות הביטוי "תל אביב רבתי" והביטוי "בתוככי". השאלות בעניינים השוטפים הופנו לוועדה ע"י מזכירו הוועדה, ע"י יועצי-הלשון וע"י אנשים שונים.
- חברי הוועדה: ה"ה י' בלאו, ז' בן-חיים, מ' בראשר, ג' גולדנברג (יו"ר), ד' טנא, י' שבטיאל; מזכירתה: הגב' ש' בהט.
2. הוועדה **למונחי הרפואה** התכנסה לעשר ישיבות, והמשיכה לדון על חלקו השני של המילון למונחי רפואת ילדים (החלק הראשון הוגש למליאה, כאמור לעיל, ואושר בה). חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הגב' ש' הראבן והא' א' פורת; מזכירתה: הגב' ש' בהט.
3. הוועדה **למונחי הביולוגיה** התכנסה לאחת-עשרה ישיבות ודנה על המונחים שבאותיות D,C,B מן המילון A DICTIONARY OF BIOLOGY בהוצאת PENGUIN. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: ה"ה א' פורת, י' פליקס וגב"ע צרפתי. הא' א' שפירא, שמילא את מקומו של הא' צרפתי בשהותו בחו"ל, נשאר בה אף בשנת התשמ"ז; מזכירת הוועדה: הגב' ש' בהט.
4. הוועדה **למונחי המיקרוביולוגיה** התכנסה לשמונה ישיבות, ודנה בהן על לקט מונחי יסוד במיקרוביולוגיה. חברי הוועדה מטעם האקדמיה: הגב' ש' הראבן והא' א' חזן; המזכירה: הגב' ש' בהט.
5. הוועדה **למונחי הדיפלומאטיה** התכנסה לארבע ישיבות וסיימה את הדיון במצע. השתתפו בוועדה מטעם האקדמיה: ד' טנא, גב"ע צרפתי וח' רבין (יו"ר); מרכז הוועדה: הא' י' ינאי.
6. הוועדה **לכללי הפיסוק** התכנסה בלשכת תל-אביב, לשלוש ישיבות, וסיימה את הדיון במצע. השתתפו בוועדה: ה"ה ע' אורנו, א' אמיר, א' מגד, ש' מלצר, מ"צ קדרי וא' רובינשטיין; המזכיר: י' ינאי.
7. הוועדה **למונחי בולאות** התכנסה לחמש ישיבות ודנה במצע. חברים בוועדה מטעם האקדמיה: ה"ה ר' סיוון וגב"ע צרפתי; המזכירה: גב' ר' וייס.
8. **פרסומים:**
- א. בשנה שחלפה (התשמ"ו), יצאו לאור ענד שמונה עלונים של "למד לשונך";
- ב. הושלמה הגהת "מונחי הדמוגרפיה" שבדפוס, בסיוע הא' ש' אירמאי והא' ד' נוימן מן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. יש לצפות שיופיעו השנה (התשמ"ז);
- ג. הופיעה מהדורה ארעית של "המילון למונחי רפואת השוינים".
9. **תחזיות להתשמ"ז:**
- א. **זיכרונות האקדמיה** כבר הם במחשב, ומלאכת הכנתם לדפוס כבר הושגרה. עלי-כן תזרח מעתה הפצתם. כך לגבי העבר, וכך נקווה אף לעתיד, בעזרת מדפסת משוכללת (לזר) שבביתנו. מקווים אנו, שנוכל לעצבם ללא בית דפוס, ולפרסמם השנה.
- ב. **לשונו ולשונו לעם** יובאו אף הם בחשבון הפסיחה על שלב בית-הדפוס, ככל שנוגעים הדברים לסדר הצילום.

הוועדות והמזכירות המדעית בלשכת תל-אביב

1. כד' באדר התשמ"ו (13 בפברואר 1986) עברה לשכת תל-אביב למעונה באוניברסיטת תל-אביב, ברמת-אביב, המקום טרתיב ומרחיב דעת הבריות.

2. עבודת המינוח

א. הוועדה לקשר ואלקטרוניקה – תקשורת נתונים

מזכירת הוועדה: מלכה זמלי

חברים מטעם האקדמיה: הא' עלי איתן

מספר הישיבות: 9

חומר הדיון: (1) סיום הדיון במונחי עיבוד נתונים אוטומטי, פרק 09, (2) תיקונים למילון הבין-לאומי לאלקטרוטכניקה פרק 60.

ב. הוועדה לזואולוגיה

מזכירת הוועדה: נורית רייך

חברים מטעם האקדמיה: הא' עלי איתן ויהודה רצהבי

מספר הישיבות: זומנה ישיבה אחת והיא בוטלה מחמת מיעוט המשתתפים.

חומר הדיון: שמות איברי הגוף של החרקים

3. העזרה לציבור

הושטה עזרה לשואלים הן בכתב והן בטלפון.

4. שונות

א. נמשכה התקנת כתיב-היד של מאמרי "לשונונו לעם" (נורית רייך)

ב. הוגחו זיכרונות האקדמיה ללשון העברית (מלכה זמלי)

ג. הוגה קובץ המונחים העברי-אנגלי, אותיות א-כ (נורית רייך)

5. הוועדה למונחי עיבוד נתונים אוטומטי

הוועדה פועלת בשיתוף מכון התקנים הישראלי וחברת איי-בי-אם. הישיבות מתכנסות בבית החברה, ובשנת התשמ"ו נועדו 11 פעמים. מלבד בעלי מקצוע רבים השתתפו בוועדה נציגי האקדמיה הא' ש' אירמאי, ע' איתן וצ' בושריה. נדונו פרקים מן המילון המקצועי: פרק 12 (מצעי נתונים, החסן וציוד נוסף), פרק 11 (בקררה, קלט-פלט, ציוד אריתמטי), פרק 09 (תקשורת נתונים – דיון חוזר במונחים, שכבר עיינה בהם הוועדה למונחי הקשר והאלקטרוניקה של האקדמיה).

6. הוועדה למונחי טקסטיל

הוועדה סיימה בשנה הקודמת רשימה של מונחי אריגה, ובתשמ"ו עסקה במונחי יסוד של תעשיית סריגה (סריגה במכונה). נציג האקדמיה – הא' ע' איתן.

הוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה בטכניון - חיפה - וועדות המשנה שלה

לשכת הוועדה המרכזית עברה באוגוסט 1986 למשרדים החדשים בבניין טאוב שבקרית-הטכניון (חדרים 405-409). בגלל פעולות ההעברה, השיפוצים וארגון המשרד, נתעכבה העבודה המדעית.

1. ועדות מקצועיות

1.1.0	הוועדות האלה סיימו את עבודתן, והמילונים אושרו במליאת האקדמיה:
1.1.1	הוועדה למונחי בניית-דרכים;
1.1.2	הוועדה למונחי הצבעות.
1.2.0	הוועדות האלה סיימו את עבודתן ונשלחה הודעת-סיכום:
1.2.1	הוועדה למונחי ההנדסה הכימית;
1.2.2	הוועדה למונחי עיבוד נתונים (פרקים 2 ו-16) בשביל ועדת עני"א של מכון התקנים הישראלי.
1.3.0	הוועדות האלה סיימו את עבודתן, ובקרב תישלח הודעת סיכום:
1.3.1	הוועדה למונחי ההנדסה הכימית;
1.3.2	הוועדה למונחי הפיסיקה חלק ו' - תרמודינמיקה ומעבר-חום.
1.4.0	הוועדה למונחי האנרגיה (בשיתוף הכנס העולמי לאנרגיה) ממשיכה בדיוניה.
1.5.0	הוועדה למונחי הגאודזיה תחל בתחילת דצמבר את דיוניה במצע החדש.
1.6.0	הוועדה למונחי הכימיה האורגאנית תחל את דיוניה בקרוב.
1.7.0	הוכנו מצעים בתחומים האלה:
1.7.1	פיסיקה מודרנית (מצע חדש);
1.7.2	תורת המדידה.
1.8.0	נמצאים בהכנה התחומים האלה:
1.8.1	עיבוד שבבי והשחזה;
1.8.2	אקולוגיה;
1.8.3	נווטות (מצע חדש);
1.8.4	אווירודינמיקה;
1.8.5	ציוד שדה ועבודות-עפר;
1.8.6	חלקי-מכונות.

2. מילונים לדפוס

המילונים לתחבורה בדרכים, לבניית-דרכים ולצבעות מוכנים לדפוס. הלשכה מחפשת מממנים להוצאת מילונים אלה.

3. **שיתוף פעולה עם מכון התקנים הישראלי**
 ממשיך שיתוף הפעולה הפורה בין מכון התקנים הישראלי והוועדה המרכזית למונחי הטכנולוגיה.

4. **שיתוף פעולה עם רפא"ל**
 נדונות הדרכים לשיתוף פעולה הדוק עם רפא"ל בתחום המינוח.

5. **שונות**
 אנשי הוועדה המרכזית השתתפו בישיבות מינוח של האקדמיה בירושלים ובתל-אביב. לשכת הוועדה המרכזית נותנת ייעוץ בעל-פה ובכתב לפונים אליה לעזרה לשונית. ה' ש' אירמאי ממשיך בהכנת המילון האנציקלופדי לטכנולוגיה, מלאכה ומונחים ראליים והכין כבר כ-65,000 ערכים (מתוך כ-100,000 ערכים משוערים). ה' י' לוי עושה את ההגהה.

נספח

דו"ח הוועדה לעברית בת זמננו וחוות-דעת המנהלה על ההמלצות שבו

(הדו"ח וחוות-הדעת נשמטו ממקומם, כנספחים לכרך כ"ח-כ"ט-ל' [תשמ"א-תשמ"ג], והם יסוד הדיונים בישיבות קמ"ט, ק"ו, קנ"ב של המליאה, שם [עמ' 41-57, 72-81, 107-122].)

הוועדה לעברית בת-זמננו דין וחשבון

בישיבתה ביום א' באדר א' תשל"ח החליטה מנהלת האקדמיה, וזאת על סמך החלטתה של מליאת האקדמיה בישיבתה ביום י"ז בשבט תשל"ח, לכונו ועדה שתפקידה הוא "לבדוק את הצרכים והאפשרויות של הפעולה בתחום העברית בת-זמננו". חברי הוועדה נתמנו האדונים: מורג (יו"ר), אבן-שושן, צרפתי, קדרי ורביץ.

הוועדה החלה בפעולתה ביום ו' באדר ב' וקיימה ארבע עשרה ישיבות. היא דנה בנושאים שיפורטו למטו, ועיינה בחומר רב. דין וחשבון זה בא לסכם את הדיונים בישיבות הוועדה ולהביא את המלצותיה לפני המנהלה.

הנושאים שבהם דנה הוועדה היו:

- א. הפעולות בתחום תיקון הלשון
- ב. שאלת הנורמטיביות ועבודתה של האקדמיה
- ג. האקדמיה והעיתונות
- ד. האקדמיה ומערכת החינוך
- ה. המבטא

כן דנה הוועדה בעניינים נוספים, המובאים בדו"ח זה בסעיף (ו).

א. הפעולות בתחום תיקון הלשון

1. הוועדה עיינה במדגם של חומר כתוב, שעיקרו היה תשובות המזכירות המדעית של האקדמיה על פניות הציבור. כמוכן הובאו לפני הוועדה הצעות שהציעה מזכירות האקדמיה למשרד הביטחון, לשם הפצה ביחידות צה"ל. הוועדה נתרשמה ממספרן הגדול של הפניות אל מזכירות האקדמיה; עובדה זאת משקפת את התעניינותו של הציבור בענייני לשון. הוועדה ציינה לשבח את עבודתה של המזכירות המדעית בתחום זה וכן את פעולתיה בהכנתם ובהוצאתם לאור של דפי "למד לשונך".

2. "רגע של עברית". אף על פי שהאקדמיה איננה אחראית אחריות ישירה לשידורי ה"רגע", נראה לוועדה שבציבור מתקבל הרושם שהשידורים הם מטעמה של האקדמיה, ומכל מקום ברור שאין הוועדה מנועה מלדון בהם. בשידורי ה"רגע" בשנים האחרונות נקבעו קביעות, אשר לרבים (ובכללם חברים של האקדמיה) נראו כפסיקות של חסמה (כדוגמת האיסור על המבנה "איש אינו בבית", איסור האומר שרק "אין איש בבית" הוא נכון).

הועלתה גם השאלה אם דרך זאת של העלאת שתי צורות, הנכונה והמשובשת, בשידור אחד, היא הנכונה, משום שרבים מבין המאזינים עשויים להחליף את הנכון במשובש. נידון גם התוכן הרצוי של השידורים - כלומר מה עליהם לכלול מלבד תיקוני שיבושים.

בסיכומו של הדיון גיבשה הוועדה את ההמלצות האלה:

- א. הקהל רואה את שידורי "הרגע" כדבר האקדמיה, ולפיכך עליה ליטול את האחריות לאותם השידורים.
 - ב. תוקם ועדה מצומצמת של שני חברי האקדמיה ועובד המזכירות המדעית כדי להתוות דרכי פעולה, להציע תכנים ולבדוק את שידורי "הרגע" הלכה למעשה.
 - ג. **אשר לתכנים מוצע:**
 1. לכלול בשידורים רק דברים, שיש עליהם הסכמה כללית או שאושרו באקדמיה.
 2. יוגשו בשידורים גם סוגים חדשים והחלטות האקדמיה, שיש לציבור עניין בהן.
 3. ייתן מקום לדברים, שיש בהם כדי להעשיר את הלשון (ניבים, צירופי-לשון, פתגמים וכיו"ב).
 - ד. **אשר לדרכי ההגשה מוצע:**
 1. ערכים מסוימים ישאו אופי של המלצה.
 2. תובלט הגרסה הנכונה; הגרסה המשובשת תהיה טפלה.
 3. יושם לב לנעימה התרבותית.
 - ה. בקביעת התכנים תיוועץ הוועדה בחברי האקדמיה. הם יתבקשו להמציא הצעות לוועדה.
3. הוועדה מציעה שרשות השידור תחדש את פינת הלשון השבועית ברדיו, ושהטלוויזיה תייחד אף היא מדור מעין זה.

ב. שאלת הנורמטיביות ועבודתה של האקדמיה

1. בדיוני הוועדה בסעיפים (1) ו-(2) של הפרק הקודם עלתה לפני החברים שאלה, שנראתה להם בעלת חשיבות, והיא שאלת היחס בין הקביעות והפסיקות שהאקדמיה קובעת ופוסקת, לבין המתווה בלשון החיה, שהוא לעתים רחוק מן הדקדוק המקובל של הלשון. בירורה של שאלה זאת נראה לוועדה בעל מעמד ראשון במעלה לגבי העשייה בתחום הלשון החדשה (להוציא המינוח). דעתה של הוועדה היא, שללא עדויות מוסמכות ומוסדרות על הקיים בעברית החדשה, בכתב ובעל־פה, אין עבודת פסיקה וקביעה יכולה להיעשות בצורה מלאה ושלמה; וראוי להבהיר: אין עדויות אלה חייבות לשמש בסיס לקביעות, אבל בעת הדיון בקביעות ובפסיקות על הגופים הקובעים מטעם האקדמיה לתת את דעתם על הממצאים הקיימים בעברית החדשה. לשון אחר - התזה שמבקשת הוועדה להביא לפני האקדמיה היא: עד כה הייתה הגישה, איך להחיל את המבנה ואת הצורות של העברית הקלאסית על העברית שלנו; מכאן ואילך עלינו לפקח על התפתחות העברית

בדורנו.

הוועדה נתנה דעתה על השאלה המעשית של איסוף הממצאים, שישקפו את הקיים בעברית החדשה, והא' קדרי נטל עליו להגיש הצעה מפורטת בעניין זה. לפי הצעה זאת - הצעה לסקר על הלשון העברית בת־זמננו (1978-1948) - ייערך תיאור של הלשון הנוהגת במקורות המייצגים את העברית הספרותית, ואת העברית הדבורה, שיקיף את תחומי הלשון העיקריים. הכוונה היא לערוך אותו על־פי מדגמים מהימנים, שיהא בהם, לאחר הניתוח והמיון, למדנו על הנוהג והמצוי בעברית בת־זמננו.

והרי התכנית לסקר זה:

1. המטרה

- א. תיאור הלשון התקנית הכתובה [לפי מייצגיה הראשיים, ראה (2)]: תורת הצורות; תחביר; סימנטיקה; לקסיקולוגיה;
- ב. תיאור הלשון התקנית הדבורה (בענפיה הראשיים): הגייה; תורת הצורות; תחביר; סימנטיקה; לקסיקולוגיה;

2. התיעוד

- א. ללשון התקנית הכתובה: כתבי סופרים (עגנון, הזן, גרינברג, יוהר, שמיר, שלונסקי, אלתרמן, לאה גולדברג...); מאמרים ראשיים בעיתונות היומית; דברי מדע;
- ב. ללשון התקנית הדבורה: הקלטות.

הוועדה דנה בתוכנית הסקר ומצאה, שהאקדמיה תימצא נשכרת ממימושו של מפעל זה. בסופו - ובפרקים מסוימים אף תוך כדי עשייתו - יהא לפני האקדמיה קורפוס מייצג של צורותיה, דרכיה ושימושיה של העברית בת־זמננו, שבהיותו ממיון ומסודר לפי נושאים, יהא נוח לעיון ולשימוש. הוועדה ממליצה אמא שהאקדמיה תיטול עליה **מפעל זה**.

הוועדה דנה אף בצדדים מעשיים למימושו של מפעל זה, ונראה לה, כי בשלבו הראשונים עליו לעסוק בלשון הכתובה. כן נראה לוועדה, שראוי לקשור למפעל את החוגים ללשון העברית באוניברסיטאות שבארץ, אבל היזמה לעריכת הסקר וכן ריכוז העבודה והפיקוח עליה צריכים להיות בידי האקדמיה.

2. הא' מירקין, עובד המילון ההיסטורי של האקדמיה, הביא לפני הוועדה הצעה, שהוועדה תמליץ בפני מערכת המילון ההיסטורי שתקדים את עיבודה של לשון דורנו, ותכון בהקדם מילון של הספרות בשלושים השנה האחרונות. המילון ייעשה ע"י המחשב ובכך יומצאו גם נתונים כגון שכיחות, שימושי סופרים, צירופי מלים וענייני דקדוק (כגון משקלי שמות ושימושי בניינים) ותחביר. לדעת המציע, יוכל מילון כזה לסייע לעבודתה של האקדמיה.

הוועדה שמעה את דבריו של הא' בן־חיים, עורך המילון ההיסטורי, לענין זה. הא' בן־חיים אמר, שמועצת המילון החליטה כבר על העבודה במדור העברית החדשה, ולמעשה כבר נוקבו שני מילון ערכים וחצי (הדברים נאמרו בט"ז בסיוון תשל"ח - 21.6.78). ועוד אמר הא' בן־חיים, שעבודת המילון אינה נעשית בזיקה לשאלת הנורמטיביות. מבחינה מעשית אי אפשר לרכז את עבודת המילון רק במדור זה, שהרי פירושו של דבר הוא הפסקת העבודה במדורים אחרים.

הוועדה קיבלה את דעתו של הא' בן־חיים.

הוועדה סבורה, שחידוש הוועדה לתקנת הלשון לא יהיה בה כדי לפתור את הבעיות שבתחום העברית החדשה.

ג. האקדמיה והעיתונות

בפרק זה דנה הוועדה בשלושה נושאים:

1. הקשרים שבין האקדמיה לבין העיתונות
2. לשון העיתונות
3. העיתונות ככלי להעברת מידע לשוני לציבור

1. **הקשרים שבין האקדמיה לבין העיתונות**. דעת החברים כולם הייתה, שרצוי שהאקדמיה תגיב בעיתונות על המתפרסם בעיתונות בשמה שלא כהלכה בעניינים שהיא אחראית להם וכן על ערעורים על החלטותיה.

הוועדה סבורה, שתגובות כאלה חשובות הן לגופן וחשובות הן גם לשם מניעת הרושם, שהאקדמיה מרוחקת מן החיים ומן הציבור. עם זאת, לא נראה לחברי הוועדה, שרצוי שהאקדמיה כמוסד תשתתף בוויכוחים על מדיניות לשונית. בדיוני הוועדה הושמעה הדעה, שכדאי לעודד את חברי האקדמיה להשתתף השתתפות

פעילה בוויכוחים לשוניים בעיתונות. דבריהם יופיעו בשם, בצירוף זיהוים כ"חברי האקדמיה ללשוו העברית" (כך נוהגים גם חברי האקדמיה הצרפתית). לקורא יהיה ברור, שהדברים אינם נאמרים בשם האקדמיה, אבל עם זאת יהיה בכך משום קירובה של האקדמיה אל הציבור.

הוועדה קיבלה את ההמלצות הללו בעניין זה:

(א) להמליץ לפני המנהלה להחיות את מוסד דובר האקדמיה. לשם כך אין צורך במשרה נוספת; הוועדה סבורה, שמר אפרתי יוכל לטפל בעניינים הטעונים תגובה.
 (ב) להמליץ לפני עורכי לשוננו ולשונו לעם להרחיב את המקום למאמרים, שעניינם דיונים בעברית החדשה מנקודות ראות שונות.
 הושמעה אף הצעה, שחברי המנהלה יקבלו צילומים מן המאמרים הנוגעים בעבודת האקדמיה, המתפרסמים בעיתונות, אין בכך קושי, מפני שהאקדמיה מקבלת בקביעות מאמרים אלה. המנהלה תדון בקביעות במאמרים הטעונים תגובה.

2. **לשוו העיתונות.** לדיון בסעיף זה וכן בסעיף שלפניו הוזמנו באיכוו העיתונות. להוציא את הא' איזק, שהשתתף בישיבות אחדות של הוועדה כחבר האקדמיה, נכח בדיונים אלה מבין חברי המערכת ונציגי העיתונות רק הא' אלרואי, מנהל סניף "עתיים" בירושלים. סוכנות "עתיים" היא המקור הראשי, אם כי לא היחיד, של הידיעות המקומיות, המגיעות אל העיתונים היומיים וכן של חלק מידיעות חו"ל. הוועדה שמעה מפי הא' אלרואי סקירה על דרכי הניסוח והסגנון של ידיעות, מקור ותרגום, המגיעות אל סוכנות "עתיים" והמועברות אל העיתונים. השאלה המרכזית שעניינה את הוועדה בסקירה זאת הייתה, אם ניתן לקבוע במוקדי העריכה והתרגום של הסוכנות עורך לשוני, שיעבור על ניסוח הידיעות (או על תרגומן) וישפר את הניסוח. מאחר שעל אף סקירתו המקיפה של הא' אלרואי, נשאר מספר נקודות שיש ללבן, אין הוועדה רואה עצמה מגבשת הצעה מסשית בעניין זה, אבל יחד עם זאת היא ממליצה, שהמנהלה תבדוק את האפשרות של מינוי עורך לשוני בסוכנות הידיעות "עתיים".

הוועדה מבקשת להדגיש, שהיא רואה בלשוו העיתונים כלי חשוב ביותר לעיצוב מהותו ורמתו של אותו טיפוס-לשוו של עברית, שרוב בני המדינה נזקקים לו, שהרי לשוו העיתונים משפיעה על לשונם של קוראיהם, והיא סבורה, שראוי לאקדמיה שתראה עצמה מופקדת על שיפור רמתה של לשוו העיתונות.

3. **העיתונות ככלי להעברת מידע לציבור.** בדיון על שאלה זאת הגיעה הוועדה לכלל מסקנה, שעל האקדמיה לדאוג לכך שהחלטות האקדמיה הנוגעות לכלל הציבור (ובכללן מונחים, שלציבור עניין בהם) תפורסמנה בעיתונות. כן ממליצה הוועדה שבעיתונים יופיע מפעם למעס מדור ובו מידע על עבודת האקדמיה, הסברים להחלטותיה וכן ענייני לשוו שונים ובכללם שימושי לשוו.
 הצעה נוספת הייתה, שהאקדמיה תיזום שיבוצו של טור קטן הכתוב עברית בעיתונות הלועזית.

ד. האקדמיה ומערכת החינוך

לישיבה שדנה בעניין זה הוזמנו מר א' שמואלי, מנכ"ל משרד החינוך והתרבות ופרופ' יוסף בן שלמה, יו"ר המזכירות הפדגוגית. מר שמואלי התנצל על היעדרו; פרופ' בן-שלמה נימק את היעדרו בכך, שהוא ממתין לתוצאות עבודתה של הוועדה שמינה להנהגת הכתיב המלא בבתי הספר, ועדה שתבדוק, אלו מכללי האקדמיה מחייבים פישוט, ורק אז יפנה לאקדמיה, שכן הוא רואה בשאלת הכתיב שאלה

מרכזית. התברר לוועדה, שפרופ' בן-שלמה פירש שלא כהלכה את נושא הדיון שהוזמן אליו. (לאחר שהוסברה לפרופ' בן שלמה סהות הנושא לדיון, הוזמן לישיבה נוספת, אבל לא יכול לבוא.) על סמך החומר שלפניה עמדה הוועדה על הנושאים שבהם נמצאת מערכת החינוך זקוקה לפעולותיה של האקדמיה, ואשר שאלת הכתיב היא אחת מהן. הנושא המרכזי הוא, למעשה: קבלת מידע על החלטות האקדמיה, העברתו לידיעת ציבור המורים והחלתו בהוראה הלכה למעשה. מן הצד האחר נראה לוועדה, שעל האקדמיה לקבל מידע ואף הצעות, בקשות ומשאלות ממשרד החינוך בכל הקשור בהחלט החלטות האקדמיה על ציבור התלמידים, ואף לגבי שאלות אחרות בתחום הקניית לשון האם ברמותיה השונות, שאלות שבהן עשייה האקדמיה לתרום תרומה ציבורית חשובה.

כדי לקיים קשר של קיימא בין האקדמיה לבין משרד החינוך והתרבות ממליצה הוועדה לעברית בת-זמננו **לכונן ועדה קבועה**, שבה ישבו נציגי האקדמיה ומשרד החינוך והתרבות. ועדה זאת, מעין הוועדות המקצועיות, שבהן מכהנים נציגי האוניברסיטאות ונציגי המשרד, תוכל לסייע בקידום ענייני הלשון בבתי הספר. המלצה נוספת של הוועדה לעברית בת זמננו **נוגעת בעניין הפיקוח על הוראת הלשון העברית בבתי-הספר התיכוניים ובחטיבות הביניים**. משרד החינוך ייחד לפיקוח זה משרה חלקית בלבד (היינו: משרה אחת של מפקח ללשון ולספרות). הוועדה ממליצה, שפנהלת האקדמיה תפנה למשרד החינוך בהצעה, שיהיה מפקח במשרה שלמה על הוראת הלשון העברית בבתי הספר התיכוניים ובחטיבות הביניים.

ה. המבטא

בישיבות, שנדונה בהן שאלת המבטא, שמעה הוועדה סקירה מפי הא' אבא בנדויד והצעה מפי הא' מירסקי.

הא' בנדויד סקר את תולדותיה של שאלת המבטא בשידורי "קול ישראל". הוא ביקש לקבוע שלושה סוגי מבטא בשידורים, הלכה למעשה: "מבטא מתוקן", "מבטא מדוקדק" ו"מבטא למופת". ה"מבטא המתוקן" הוא מבטא נכון לפי כללי הניקוד וההטעמה; ה"מבטא המדוקדק" יש בו הקפדה גם על עניינים נוספים, כגון הגיית השווא הנע; ה"מבטא למופת" מקיים את הבחנות העיצורים השמיים (וראה 'על המבטא העברי ב"קול ישראל"', לשוננו לעם קמ"ו-קמ"ז, אדר-ניסן תשכ"ד). כשהוחל לשדר בעברית, בתקופת הסנדט, הייתה למבטא למופת עמדה של יוקרה ברשות השידור, ונמצאו קריינים שדבקו בו. לאחר מכן חלו סחף והידרדרות, ובשנים האחרונות נעקר מבטא זה כמעט כליל, אם כי קרייני החדשות חייבים להלכה לקיים את ה"מבטא למופת". העמדה של אחדים מראשי רשות השידור בשנים האחרונות לא הייתה כלל אוהדת את ה"מבטא למופת". ועוד: הרשות נמנעה למעשה מלעודד שיתופם של קריינים בני עדות-המזרח אשר אצלם ה"מבטא למופת" (או מבטא קרוב לו) הוא טבעי.

הא' מירסקי הציע שהאקדמיה תחיל את החלטת ועד הלשון משנת תרע"ג (ראה "לקט תעודות", עמ' 162-163), האומרת: " - - - אחר בירור דברים הוחלט לקבל את מבטא האותיות המסופקות באופן הזה:

ב רפויה = w גרמנית; ו = וו ערבית, w אנגלית, oi צרפתית; ת, מן הגרון, כאות חא (בלו נקודה) הערבית; ט, במלוא הפה, כמבטא טא הערבית; ע, מן הגרון, כהברת אות זו בערבית; צ = z גרמנית; ק, במלוא הפה, כמבטא האות קף בערבית; ת רפויה = תא (בג' נקודות) בערבית, באנגלית. וכן החלטה הלכה למעשה לכטל את הדגש הקל באותיות ג ד בראשית המלה או אחרי הברה

מרכבת". הא' מירסקי סבור שמאחר שהחלטה זאת לא בוטלה מעולם, הריהי שריקה וקיימת.

לאחר דיון בדבריהם של הא' בנדויד והא' מירסקי, גיבשה הוועדה את הסיכום הזה:

1. הוועדה ממליצה לפני מנהלת האקדמיה, שתפנה להנהלת רשות השידור בהצעה לעודד שיבוצם של קריינים מבני עדות המזרח, בתפקידי קריאה מרכזיים, משום שקווים בולטים של ההגיייה המזרחית, ובעיקר של ח' וע' לועזות, קיימות במבטאם.
2. הוועדה סבורה שיש ללמד בבתי הספר את המבטא הקלאסי, שקוויו העיקריים הם ח' וע', הכפלת העיצורים, הגיית השווא הנע, לפחות כמבטא הנהוג בקריאת המקרא. למעשה, רווח למדיי מבטא זה בקריאת התורה אף בפי בעלי-קריאה וקוראים, שאינם מבני עדות המזרח. יש לראות, שהכנסת לימודו של מבטא זה, ולו גם כמבטא של קריאה, תחולל שיפור-מה בגישתם של כלל התלמידים למבטא המזרחי, ולדבר זה גם חשיבות חברתית.
3. כל תלמיד יידרש לפחות להקפיד בדיבורו על ההבחנה בין א' לבין ה'.
4. יש לעודד את אחינו בני עדות המזרח להבין את מקומם במורשת ההיסטורית של העברית ולהקפיד במבטאם על מה שהם מסוגלים לקיים באופן טבעי.
5. אין הוועדה רואה עצמה מוסמכת לדון בשאלה של קיום תקן המבטא שנקבע בידי ועד הלשון בשנת תרע"ג או שינויו. החלטה על עניין נכבד זה היא בידיה של המליאה.

עניינות שונים

1. בסעיף זה יבואו עניינים, שנידונו תוך הדיון בנושאי הסעיפים הקודמים וכן עניינות נוספים, והמלצות לגביהם.
 1. הוועדה סבורה, שבפעולותיה של האקדמיה בתחום העברית בת-זמננו יש לצאת מתוך ההכרה בעובדה, שבעברית, כבכל לשון אחרת, קיימות רמות שונות, המשמשות בנסיבות שונות. ובעוד שניתן לקבל מידה מסוימת של רישול ברמות נמוכות, עלינו לטפח במיוחד את הלשון הנהוגת ברמות הגבוהות ובנסיבות פורמליות. על פעולותיה של האקדמיה להיות מכוונות לפיתוח התודעה הלשונית בציבור, שיהיו הדוברים והכותבים מתנאים בלשונם ורואים בלשון טובה ויקרה לעצמם.
 2. נראה לוועדה, שיש מקום להתערבות של ממש מצד האקדמיה בתופעות של שימוש בלועזית על צורותיהן השונות.
 3. נראה לוועדה, שרצוי שהאקדמיה תוציא לאור בהקדם קובץ הכולל את כל החלטותיה בענייני העברית בת-זמננו.
 4. יש מקום לכך, שהאקדמיה תקיים ספרק לפרק כינוסים לעוסקים בענייני לשון (עורכים ומסגנים, ובכללם העורכים והמנחים הלשוניים ברשות השידור, מתרגמים וכיו"ב), תציג בהם את החלטותיה ותסביר אותן. בכך תקיים האקדמיה קשר עם ציבור זה, ובאמצעותו תוכל להשפיע על הציבור הרחב.

סיכום

הוועדה סבורה, שעל האקדמיה להגביר את הזיקה שבין עבודתה לבין צרכיה של העברית בת-זמננו (נוסף על פעולותיה הברוכות בתחום המינוח), ולהיות ערוכה לטיפוח בנושאים שעניינם מהותה ועתידה של הלשון העברית; ייחודו של מקום הולם יותר לצורכי

העברית בת־זמננו בין מכלול פעולותיה של האקדמיה הוא אף בהתאם לתקנונה וסעיף ג' של מטרות האקדמיה בתקנון: "לכוון את דרכי התפתחותה של הלשון העברית לפי טבעה, לפי צרכיה ואפשרויותיה בכל תחומי העיון והמעשה, באוצר המלים, בדקדוק, בכתב, בכתוב ובתעתיק", ואין צריך לומר, שהוא מתחייב לאור הנעשה, הנשמע והנראה במדינה. הוועדה סבורה, שהשינוי המתבקש במעמדה של העברית בת־זמננו בין מכלול נושאי פעולותיה של האקדמיה, חייב להתבטא גם בדרך הארגון. לשם ריכוז הפעולות השונות ופיתוחן של פעולות יזומות חדשות, מציעה הוועדה להקים אגף לעברית בת־זמננו. בראש האגף יעמוד חבר האקדמיה, ועד האגף יפקח על כל הפעולות בתחומי העברית החדשה ויזום תכניות חדשות, שתוגשנה למנהלה ולמליאת האקדמיה. הקמתו של אגף זה יחא בו אף לחזק את מעמדה של האקדמיה בציבור.

חברי הוועדה לעברית בת־זמננו
 שי מורג (יו"ר), א' אבן־שושן, גב"ע צרפתי, מ"צ קדרי, ח' רבין

נ"ב

במסירתו של דו"ח זה חל איחור מסוים, בגלל הצורך לדחות ישיבות שאליהן הוזמנו אישים שונים, בגלל העובדה שבחלק מן הזמן נעדרו חברים אחדים מן הארץ ומחמת סיבות טכניות.

מנהלת האקדמיה חוות דעת על דו"ח הוועדה לעברית בת זמננו

מנהלת האקדמיה בישיבותיה ביום ג' באדר, כ"ב בסיוון וי"ב באב התש"ם דנה דיון מפורט בדין וחשבון של "הוועדה לעברית בת זמננו", הביעה את תודתה והוקרתה לוועדה על פעולתה החשובה והחליטה להביא לידיעת המליאה את ההמלצות הכלולות בדין וחשבון זה בצירוף חוות דעתה על כל אחת מן ההמלצות:

א. המנהלה רואה בעין יפה את ההצעה, שתקבל האקדמיה על עצמה את האחריות ל"רגע של עברית" ברדיו, והיא סבורה שדבר זה מחייב: (1) כינון ועדה מיוחדת לבדיקת החומר שיוכן לשידור, במזכירות המדעית של האקדמיה; (2) הכנת חומר לשידור שיספיק לכדי שש שעות (כלומר לשידור של שנה); (3) העסקת עובד מדעי בהכנת החומר, והיא מצריכה תקציב לכך. ייתכן שרשות השידור תסייע במימון.

ב. המלצת הוועדה שייערך "סקר על הלשון העברית בת זמננו (1948-1978)" ביזמת האקדמיה ובפיקוחה ועל ידי הפעלת "החוגים ללשון העברית באוניברסיטאות שבארץ" מתכוונת לעבודת מחקר עיונית. לדעת המנהלה אמנם יש בהמלצה זו צדדים עקרוניים שמקומם להידון במליאה, אבל מפני שאין בהמלצה אלא רעיונות כלליים ולא תכנית מעובדת לפרטיה (שלבי ההכנה, בירור אפשרות השימוש בחומר שכבר נאגר בארכיון האקדמיה, הערכת כוח-אדם הדרוש לצורך זה ואופן פיקוח האקדמיה על הפעולה) - המנהלה סבורה שלפי שעה לא הוכשר הדיון במליאה על סעיף זה. ואולם המנהלה נאותה לבקשת הנשיא, לשמש אכסניה לזימון מורים בכירים ללשון העברית באוניברסיטאות, לברר שאלות הכרוכות במחקר ובהוראה האקדמית של העברית; בזימון הזה ייעשה ניסיון לברר את האפשרות של שיתוף פעולה של מורי החוגים באוניברסיטאות בסקר האמור. יש לקוות שתכנית הסקר תלוּבן מבחינה עיונית ומעשית במסגרת האמורה, ורק אחר-כך תובא לפני המליאה.

ג. (1) לאור הניסיון שהיה לאקדמיה בהעמדת "דובר האקדמיה" אין נראה להמליץ על חידוש התפקיד הזה. לעומת זאת המנהלה פונה אל כל חברי האקדמיה, ובמיוחד לאותם הכותבים בעיתונים, שגיבּו על הטענות המושמעות לעתים כנגד האקדמיה, המכוונות לעתים להאיר את פעולתה של האקדמיה באור שלילי; (2) אשר לפרסום החלטות האקדמיה בעיתונות, כבר נעשה ניסיון בעבר ולא נענתה האקדמיה. יש מקום לחזור ולנסות.

ד. המנהלה מחשיבה ביותר את הקשר עם משרד החינוך והתרבות, ומבקשת להדק את שיתוף הפעולה של שני המוסדות. לפיכך הסמיכה המנהלה את החברים אבן-שושן, מורג ורבין, לסקור את המצב הקיים ע"פ חליפת המכתבים עם משרד החינוך ולהציע לפני המנהלה תחומים ודרכים של שיתוף הפעולה עם משרד החינוך והתרבות.

ה. בעניין המבטא כבר נתקיים דיון במליאה, והשאלה הזאת מסובכת מאוד לביצוע. אין המנהלה סבורה שנכון הוא כי תדרוש האקדמיה מ"רשות השידור" לעודד שיבוצם של קריינים מכני עדות המזרח בתפקידי קריאה מרכזיים... אין כאן שאלה לשונית בלבד ואין מקום לאקדמיה להתערב בדבר.

ו. המנהלה החליטה שראוי לרכז בקובץ מיוחד אותן החלטות האקדמיה בענייני הלשון שלא פורסמו בצורת רשימות מונחים, מילונים או "כללי הדקדוק", ומבקשת מן האדונים אבן-שושן ורבין לטפל בדבר, בסיוע המזכירות המדעית של האקדמיה.

ז. הצעת הוועדה להקים "אגף לעברית בת זמננו" ולהעמיד בראשה חבר האקדמיה - פירושה להקים אקדמיה בתוך האקדמיה. אין לכך כל סימוכין בתקנון. תפקידי האקדמיה כולה לדאוג לעברית בת זמננו, ומנהלתה היא הגוף האחראי לפעילותה השוטפת של האקדמיה. אפשר להחליף את המנהלה הקיימת ע"י בחירת מנהלה חדשה, אבל אי אפשר להעמיד גוף נוסף על ידה.

הצעת תקציב לשנת התשמ"ד

דברי הסבר

הנחיות האוצר לגבי הכנת התקציב לשנת 1983/84 הן כדלקמן: (א) הכנת תקציב שנתי מאוזן בין צד ההוצאות לבין צד ההכנסות; (ב) קיצוץ בהוצאה לכוח אדם ובהוצאות התפעול.

מיליון של הנחיות אלה, ככתבן וכלשונו, משמעותו קיצוץ ניכר מאוד בפעולותיה של האקדמיה והעמדה בספק של יכולתה למלא את תפקידיה על פי החוק.

הנחיות אלה, אף על פי שהן שרירות וקיימות זה שנים אחדות, לא השפיעו עד כה לרעה על מצבת כוח האדם של האקדמיה.

שונים הדברים לגבי שנת הכספים הנוכחית (83/84). ההקצבה השנתית של משרד החינוך והתרבות הייתה גדולה אשתקד (82/83) ב-120% מזו של שנת 81/82. לעומתה ההקצבה הנוכחית (83/84) גדולה מזו של אשתקד רק ב-71.5%, אף על פי שתחזית האינפלציה עולה על דאשתקד. זאת ועוד, מציאות תקציבית זו חמורה, משום שתקציב כוח האדם של האקדמיה הינו חלק הארי של תקציבנו (84%), מה גם, שלפי חישובינו גדלו המשכורות ב-172%, בגלל ההסכמים עם האיגודים המקצועיים, שהביאו לקידום בדרגות ולתוספת שנות ותק. מטעמים אלה החלטנו לערוך את התקציב לשנת 83/84 לפי צרכינו ועל פי חישובינו, ולדרוש ממשרד החינוך והתרבות תוספת של 10,549,122 שקלים כדי לעמוד בהנחיית האוצר לגבי תקציב שנתי מאוזן.

ראוי להדגיש, שתקציב זה הוא ביטוי כספי לפעולתם של גופי האקדמיה ברמה זהה לזו של אשתקד ואין בו יציאה כלשהי למרחב. הנתונים הכספיים מבוססים על עלות ההתייקרויות בפועל ותו לא.

אנו נושאים ונותנים עתה עם משרד החינוך והתרבות כדי להביא לאיזון התקציב על ידי שנקבל תוספת הולמת מצדם, תוספת שתכסה על הפער הגדול מאוד הקיים בין צד ההכנסות לבין צד ההוצאות.

תקציב האקדמיה לשנת 1983/84
(בשקלים)

הכנסות		
82/83 (בפועל)	83/84 (אומדן)	
10,372,000	17,800,000	משרד החינוך והתרבות
801,510	2,560,000	רשות השידור
152,094	420,000	קרן זיכרון לתרבות יהודית
31,523	378,000	קרן סף
120,000	340,000	הסוכנות היהודית
198,708	336,000	קרן רוטשילד (מקורות ומחקרים)
380,675	160,000	ביטוח לאומי
37,000	610,000	מכירות כתבי האקדמיה
103,238	158,000	האוניברסיטה (מחשב)
2,000	744,000	קרן וילנסקי (ריבית)
		הכנסות שונות
		האקדמיה הלאומית למדעים
12,198,748	23,506,000	

הוצאות

א. כוח אדם

הוצאות 1983/84 (לפי מחירי אפריל 83)	הוצאות בפועל בשנת 1982/83	משרות	
			1. עבודה מדעית
6,792,546	2,396,046	8.33	משכורות והוצ' נלוות
			2. המילון ההיסטורי
11,096,205	3895,706	14.50	משכורות והוצ' נלוות
			3. מדור המיכון
3,143,468	1,196,753	4.50	משכורות והוצ' נלוות
			4. אמרכלות
3,990,780	1,669,282	6.00	(א) משכורות והוצ' נלוות
1,074,417	458,376		(ב) מקבלי פנסיה
1,266,967	458,906		5. מס מעסיקים 7%
1,221,529	444,466		6. מע"מ 5% והיטל הגליל 1.25%
<hr/>	<hr/>	<hr/>	
28,585,912	10,519,535	33.33	

ב. תעול

			1. עבודה מדעית
			(א) מינוח, דקדוק ושירות לציבור (לשכות ירושלים, ת"א וחיפה), יועצים לשוניים; הדפסות ופרסומים, הוצאה לאור, הוצ' לישיבות וכו'
1,231,339	453,198		(ב) מקורות ומחקרים: הדפסת "מסורת הלשון העברית המשתקפת בניקוד הבבלי"
			2. המילון ההיסטורי
1,669,341	614,406		מחשב, צילומים, הדפסות וכו'
			3. אמרכלות
			הוצ' תחזוקה (מנהל, לשכות, טלפון, דואר, ביטוח וכו')
2,579,530	949,404		
<hr/>	<hr/>		
5,480,210	2,017,008		
<hr/>	<hr/>		
34,066,122	12,536,543		

הצעת תקציב לשנת התשמ"ה - 1984/85

(בשקלים)

	הכנסות
87,293,344	משרד החינוך והתרבות
14,632,677	רשות השידור והטלוויזיה
3,721,774	המרכז לקליטה במדע
2,729,000	האקדמיה הלאומית למדעים
1,067,117	המוסד לביטוח לאומי
2,745,144	מכירת פרסומי האקדמיה
1,000,000	קרן העיזבונות
113,189,056	

	הוצאות
א. כוח אדם	
1.	עבודה מדעית
27,563,717	משכורות והוצאות נלוות
2.	המילון ההיסטורי
40,161,346	משכורות והוצאות נלוות
3.	מדור המיכון
9,467,947	משכורות והוצאות נלוות
4.	אמרכלות
14,019,026	(א) משכורות והוצאות נלוות
3,222,342	(ב) מקבלי פנסיה
4,645,300	מס מעסיקים
4,615,238	מס ערך מוסף

	ב. תפעול
1. עבודה מדעית	
(א)	מינוח, דקדוק ושירות לציבור
(לשכות ירושלים, ת"א, חיפה)	יועצי לשון, הדפסות ופרסומים,
הוצאות לשיבות, הוצאת לאור	
(ב)	מקורות ומחקרים: הדפסת
"מסורות הלשון העברית	
2,140,016	המשתקפת בניקוד הבבלי"
2.	המילון ההיסטורי
5,295,668	מחשב, צילומים, הדפסות וכו'
3. אמרכלות	
הוצאות תחזוקה (מנהל, לשכות, טלפון,	
6,635,943	דואר, ביטוח וכו')
117,766,543	

הצעת תקציב לשנת התשמי"ו - 1985/86

(בשקלים חדשים)

הכנסות	
402,980	סה"כ הכנסות
306,000	משרד החינוך והתרבות
45,563	רשות השידור ומט"ל
6,575	משרד הקליטה
8,100	פרסומי האקדמיה
8,900	האקדמיה הלאומית למדעים
7,500	קרן זיכרון לתרבות יהודית
4,500	קרן מץ (ארה"ב) - פרויקט דפי-זיעור
6,700	תרומת משפחת סנלייט, אנגליה
2,142	עודף הכנסה 84/85
7,000	שוונות

הוצאות א. כוח אדם

341,617 סה"כ שכר והוצ' סוצ'

ב. תפעול

עבודה מדעית	
10,200	1. כתבי עת "לשונו", "לשונונו", "לשונונו לעם" (הדפסה, נייר וכו')
700	2. שכר סופרים (הגהות, כריכה, תרגום, קצרנות)
1,795	3. הוצאות לישיבות (מליאה, מנהלה, ועדים, ועדות מקצועיות)
885	4. רכישת ספרות מקצועית
1,900	5. קובצי זיכרונות האקדמיה

15,480 סה"כ

מפעל המילון ההיסטורי

4,850	1. הכנת מפתח המונחים והקביעות
6,300	2. צילומי כ"י ומיקרופילמים מספריות בחו"ל
5,680	3. זמן מחשב
1,300	4. רכישת ציוד (מחשב)

18,130 סה"כ

אמרכלות	
3,603	1. ביטוח שנתי של האקדמיה וכו'
2,500	2. ביקורת חשבונות שנתית
3,640	3. טלפון
2,660	4. דואר
2,350	5. נסיעות
1,400	6. ציוד משרדי
11,600	7. תחזוקת מבנים (בדק בית, תיקונים, שיפוצים)
<hr/>	
27,753	סה"כ

הצעת התקציב לשנת התשמ"ז - 1986/87

(בשקלים חדשים)

הכנסות	
689,196	סה"כ הכנסות
<hr/>	
505,158	משרד החינוך והתרבות
47,714	ענף הכנסות 85/86
69,163	רשות השידור ומט"ל
3,284	משרד הקליטה
20,000	הכנסות מכירה (כולל דפיזיצור)
15,000	קרן זיכרון לתרבות יהודית
15,000	האקדמיה הלאומית למדעים
13,877	קרן שרמן
הוצאות	
א. כוח אדם	
572,836	סה"כ שכר והוצ' סוצ'
<hr/>	
72,241	1. מזכירות אמרכלות
143,790	2. מזכירות מדעית
218,817	3. מפעל המילון ההיסטורי
55,802	4. מדור המיכון והמחשב
16,156	5. גמלאים
33,627	6. מס מעסיקים
32,403	7. מס ערך מוסף

	ב, תפעול
116,360	סה"כ תפעול
<hr/>	
	עבודה מדעית
	1. כתבי עת "לשוננו", "לשוננו לעם" (הדפסה, נייר וכו')
12,000	2. שכר סופרים (הגהות, כריכה, תרגום, קצרות)
1,200	3. הוצאות לישיבות (מליאה, מנהלה, ועדים, ועדות מקצועיות)
2,000	4. רכישת ספרות מקצועית
900	5. מקורות ומחקרים
10,000	6. קובצי זיכרונות האקדמיה
5,000	
<hr/>	
31,000	סה"כ
	מפעל המילון ההיסטורי
	1. הכנת מפתח המונחים והקביעות
10,000	2. צילומי כ"י (מפעל הפיוט) מספריות בחו"ל
10,500	3. עבודת מחשב
15,000	4. הכנת דפייזיעור
12,000	
<hr/>	
47,5000	סה"כ
	אמוכלות
	1. ביטוח שנתי של האקדמיה וכו'
5,250	2. ביקורת חשבונות שנתית, ייעוץ משפטי
1,800	3. טלפון
5,000	4. דואר
2,700	5. נסיעות
1,500	6. ציוד משרד
1,950	7. תחזוקה, שכ"ד, דלק וכיו"ב (לשכות ת"א, חיפה, ירושלים)
19,560	
<hr/>	
37,760	סה"כ

המילון ההיסטורי ללשון העברית

דין וחשבון

על העבודה במפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית

למן שבט התשמ"ב ועד סוף אדר ב' התשמ"ד

א. מועצת מערכת המילון ההיסטורי בישיבתה ביום י"ב בשבט התשמ"ב (5 בפברואר 1982) החליטה: (א) ראוי להשלים את אוסף המובאות שמן התלמוד הבבלי ולכלול בו גם את שתים עשרה המסכתות שלא נכללו בהחלטת המועצה בשנת התשל"ב; (ב) צריך לפרסם את המחברת לדוגמה (ערך ער"ב) בדפוס - אם אפשר במסגרת "לשונונו" - כדי לאפשר משא ומתן מדעי על דרכו של המפעל; (ג) להשהות את ההחלטה בדבר פרסום "חומרים" מן המילון עד לבירור האפשרויות הטכניות והעלות של הפרסום, ואם יש סיכוי לכסות הוצאתו על ידי מכירת ה"חומרים".

ב. בי"ח באדר התשמ"ג (3 במארס 1983) נשלחה לחברי המועצה "הצעה להתקנת מסכתות מן התלמוד הבבלי" שהוכנה במפעל (טרם בהכנתה אליקים וייסברג). הצעה זו כוללת סקירת כתיב-היוד לשתים עשרה המסכתות הנזכרות ופירוט הבחנים שעל פיהם נבחרו "מסירות היסוד" לעיבוד מילוני במפעל, כיוון שלא בא ערעור על הבחירה מצד חברי המועצה, הוחל בעיבודן במחצית התשמ"ג.

ג. המחברת לדוגמה (ערך ער"ב) יצאה לאור בכרך מו של "לשונונו" בהתשמ"ג. מאז פרסומה ועד עתה היא משמשת יסוד לבירורי המערכת בדבר שיפור אפשרי של הדרכים להעמדת החומר לצורך חיבורו של המילון. כידוע, החומר ערוך במפעל עד עתה לפי מתכונת המילונים המקובלת בדורות האחרונים ולא לפי שורשים, אך לצורך חיבור המילון נראה לנו - כך לימדנו הניסיון במחברת לדוגמה - לערוך לפי שורשים. עתה נערך ניסיון להעברת משיטה לשיטה בדרך אוטומטית גרידא.

ד. בעניין הוצאת ה"חומרים" נתברר שהפרסום יהיה זול ובר השגה לכל ספרייה אם ייעשה בצורת מיקרופיש. מדור המיכון עוסק בהכנת תכנית לצורך זה,

והרי כאן סקירת מצב העבודה בכל מדור ומדור.

א. הספרות העתיקה

ספרי המדור, פרופ' י' ייבין, עוסק מאז תמוז התשמ"ג בעיקר בניהול עבודת יום יום בהכנת הקונקורדנציה לפיוט, ואילו סגנו, ד"ר מ' מישור, מטפל בעיבוד המילוני של היצירות שמספרות המשנה והתלמוד.

1. ספרות התלמוד והמדרש, מגילות מדבר יהודה וכתובות

מספר התיבות העבריות בכל היצירות מספרות התלמוד והמדרש, מגילות מדבר יהודה וכתובות שתעובדנה במפעל בשיטת המיזוג המלא (קונקורדנציוני) יגיע לכדי 3,500,000 באלו נכללים כל תלמוד ירושלמי, תלמוד בבלי וכל המדרשים, למעט כעשרה מדרשים וקטעי מדרשים שלא נכללו בתכנית העיבוד, לפי שלא הצלחנו לקבל תצלומי כתבי יד שלהם. כמו כן נכללות כל מגילות מדבר יהודה שאינן מקראיות וכן כתובות ושונות. בתקופת הדיון וחשבון עובדו במפעל יצירות מסוגי התלמוד והמדרש, ובהן כ-600,000 תיבות, ובסך הכול נסתיים עיבודן של כ-2,250,000 תיבות עבריות ביצירות אלו, והערכים מוכנים לחיבור המילון. נותרו יצירות שבהן כ-1,250,000 תיבות. רובן כבר עברו את שלבי התקנת הטקסט ומוכנות לרישום הערכים, ומקצתן בשלבים ראשונים של העיבוד. עיבודן של יצירות אלו עשוי להימשך שלוש-ארבע שנים.

2. הקונקורדנציה לתקופות ג-ד

האוסף לתקופות ג-ד המוכן במפעל המילון מאז שנת 1974 (כולל את יצירות תקופת התנאים, מגילות מדבר יהודה, כתובות וכו'), צריך עדכון והשלמה על פי המקורות שנתפרסמו מאז. ואמנם הפעולה שהחלה לפני חודשים מספר מתבצעת במרץ לאור האפשרות שקונקורדנציה זו תהיה הפרסום הראשון של סדרת החומרים שיצאו לאור בצורת מיקרופיש. את ריכוז העבודה קיבלו על עצמם צ' בושריה, פ' חנני ומ' מישור, מעובדי המפעל. בפגישות אחדות של המערכת בוררו שיטת ההוצאה לאור והבעיות הכרוכות בה, עד עתה:

- (א) עודכן כל חומר האוסף שבמפעל, והוכנסו כל התיקונים שנצטברו במרוצת השנים.
- (ב) כמה מעובדי המפעל עוסקים בהשלמת יצירות מתקופה זו שעדיין לא עובדו במפעל, בעיקר "מגילת המקדש", קטעי המגילות שנתפרסמו בכרך החדש (מס' 7) של פרסומי מגילות מדבר יהודה (בעריכת מ' באייה), שני קטעים חדשים מספר בן-סירא שנתגלו בגניזה הנוספת בקמברידג', כתובות אחדות ועוד.
- (ג) עד כה נרשמו באוסף הערכים בניקוד חלקי על פי קודים בלבד, והוחלט על השלמת הניקוד ובצורה המקובלת. מדור המיכון עוסק בהכנת תכניות הדרושות לכך וכן בהפקת שורשים ומשקלים לערכי השמות. בטיפול המדעי בחומר שיוגש מצד מדור המיכון יעסוק הצוות הנ"ל.

3. "הקונקורדנציה לספרות הפיוט מראשיתה ועד תקופת ספרד"

(א) בשנת התשמ"ב הגישה האקדמיה ללשון העברית הצעה לאקדמיה הלאומית הישראלית למדעים להשתתף במפעל "קונקורדנציה לספרות הפיוט מראשיתה ועד תקופת ספרד". תכליתו של מפעל זה, מצד אחד, לעבד את כל החומר מספרות הפיוט הרשום ב"ספר המקורות", שעד עכשיו כמעט שלא נגענו בו, ועל ידי כך לעבד באופן אינטנסיבי את הסוג הזה הרשום ב"ספר המקורות" ולקדם את השלמת עיבוד חומר המקורות למילון. מצד אחר, עתידה להתפרסם בדפוס קונקורדנציה לסוג ספרות הפיוט, שעד עכשיו אין לו שום קונקורדנציה (פרט לקונקורדנציה ל"מגילת אחימעץ" שיצאה לאור על ידי האקדמיה ללשון העברית בשנת תשכ"ה), והוא טובא רק במקצתו במילונים. לקונקורדנציה כזו חשיבות מרובה מבחינות נוספות, כגון לפרשנות של הפיוט, לזיהוי קטעי פיוטים בכתבי-היד מן הגניזה שהתחלתם חסרה, וכיו"ב. בסוג ספרות זה יש כ-600,000 תיבות, ועיבודו עשוי להימשך כחמש שנים.

ב) האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים נאותה להשתתף במפעל למשך שנה ומחצה, ועל ידי כך היה אפשר להגדיל את צוות העובדים המדעיים בשניים, במשרות מלאות. בראשית התשמ"ד הוגשה הצעה ל"קרן למחקר בסיסי, מדעי הרוח" שבהנהלת האקדמיה הלאומית למדעים, ובה בקשה לסייע למפעל הזה במשך שלוש שנים נוספות, כדי שנוכל לסיימו לזמן שנקבע בתכנית. מאז חודש תמוז התשמ"ג בקירוב, מתנהלת העבודה בספרות הפיזיט בקצב אינטנסיבי וברציפות.

ג) המדור הפריש מתוכו עובדים כדי שתי משרות העוסקים בעיבוד ספרות הפיזיט בלבד, והם י"יבין - בכל משרתו, י' בודוד - בחצי משרתו, א' גליק - בחצי משרתו. המדור קלט עובדים נוספים כדי שתי משרות, והם: אהרן ברבריאן - 4 ימי עבודה בשבוע, אפרים מאיר - 2 ימי עבודה, עפרה תירוש - 3 ימי עבודה, סימון הופקינס - 3 ימי עבודה (מאיר והופקינס עסוקים בשאר ימי עבודתם בענפים אחרים של המדור).

העבודה בספרות הפיזיט

עד לפני חצי שנה עובדו מן הספרות הזאת, המונה כ-600,000 תיבות, אך יצירות יחידות בדרך אקראי, כגון: מגילת אחימעץ, פיזיטי יוחנו הכהן בן יהושע (בשיתוף עם ד"ר נ' וייסנשטרן; העבודה נסתיימה), פיזיטי שמואל השלישי (בשיתוף עם פרופ' י' יהלום; העבודה עדיין לא נסתיימה) וכיו"ב. החל בתמוז התשמ"ג, עם אישור התכנית להכנת ה"קונקורדנציה לספרות הפיזיט מראשיתה ועד תקופת ספרד" והשתתפות האקדמיה הלאומית למדעים, הוחל בעיבוד שיטתי של יצירות במדור הפיזיט, בעיקר מתוך הרשומות ב"ספר המקורות" בסוג 19: פיזיטים לפי סדר מחבריהם. עד חודש תמוז התשמ"ג נסתיים עיבודן של יצירות בסוג הפיזיט שבהן כ-50,000 תיבות. במחצית השנה מאז ועד היום הוחל בעיבודן של יצירות נוספות שבהן כ-70,000 תיבות, והן נמצאות בשלבי עיבוד שונים.

4. ספרות הקראים

מאז פרישתה של הגב' א' ליונשטם לגמלאות, התנהלה העבודה בסוג ספרות זה, הדרוש ידע בשימושים השונים ובמשמעויות המיוחדות של המלות העבריות בפי הקראים, באיטיות. עסק בה בעיקר א' מסן, שעבד במשרה חלקית ובהפסקות. נערכה הגהה אחרונה של יצירות יחידות שלא סיימה הגב' ליונשטם את הנהלתן, ונרשמו ערכים ל-30,000 תיבות נוספות. עד עכשיו נסתיימה עבודת רישום הערכים של כ-120,000 תיבות בסוג ספרות זה, והן מוכנות לקונקורדנציה. נותרו לרישום ערכים עוד 450,000 תיבות. כעת נתחדשה עבודה זו ועוסקים בה א' מסן (לאחר הפסקה), בהיקף של 2 ימים בשבוע (לפי חוזה מיוחד), וכן ס' הופקינס.

5. שונות

מפעל המילון מקיים זה שנים שיתוף פעולה עם חוקרים המבקשים את עזרת המפעל בהפקת קונקורדנציות מיצירות ספרותיות כנגד עזרתם המדעית למפעל ומסירת העתק הקונקורדנציות לרשות המפעל. בצורה זו עובדו עד עתה יצירות הכוללות 50,000 תיבות. בתקופת הדיון וחשבון הזה הוצעו לפנינו הצעות לשיתוף פעולה מטעם מוסדות מדעיים. נענינו ברצון לרעיון זה והחילנו לברר עם המציעים דרכי הפעולה והתמורה המדעית שתנתן למפעל בעד העמדת הסקורות המעובדים לרשותם או בעד ביצוע תהליכים מילוניים לצורכם.

אוניברסיטת בר-אילן. מוקם בה מכון המתכוון להעלות כל יצירות היסוד העבריות לדורותיהן על המחשב כדי להפיק מהן מידע לצרכים שונים: לשוניים, היסטוריים, הלכתיים, ספרותיים ועוד. המכון האמור מעוניין להשיג ממפעל המילון את כל המקורות שעובדו במפעל לצורכו של המילון. בישיבות משותפות של באי כוח מפעל המילון ובאי כוח של אוניברסיטת בר-אילן בכ"ח בשבט התשמ"ג (11 בפברואר 1983) ובאי (13 במאי 1983) הגענו לכלל דעה מוסכמת, שהכרח להימנע מכפילות, ולפיכך נכון מפעל המילון לספק למכון של אוניברסיטת בר-אילן את הטקסטים שעובדו במפעל המילון, ואילו המכון האמור ירכז את עיקר פעולתו בעיבוד יצירות של תקופת ימי הביניים המשתרעת על פני כשבע מאות שנים, כלומר בין סוף תקופת הגאונים עד לאמצע המאה הי"ח. והטקסטים שיעובדו באותו המכון יעמדו לרשות מפעל המילון. סוכם שיוקמו (א) ועדה משותפת שתקבע את אופי שיתוף הפעולה של שני המוסדות וזכויותיהם; (ב) ועדה מדעית משותפת שתכין את התכנית לעיבוד. שתי הוועדות יוקמו ויופעלו לאחר שתאושר הקמת המכון של אוניברסיטת בר-אילן. נודע לנו, כי לפני ימים מועטים אכן אישרה אוניברסיטת בר-אילן את הקמת המכון*.

בית המדרש לרבנים באמריקה ונוה שנטר, פרופ' ש' פרידמן הציע למפעל המילון ההיסטורי שיתוף פעולה בעיבוד כתבייד של התלמוד הבבלי. המפעל של בית המדרש לרבנים באמריקה מתכוון להעלות על סרט מחשב את התלמוד הבבלי לנוסחאותיו, כלומר: נוסח כתבי-היד החשובים ביותר של התלמוד הבבלי כפי שהם. הוא נכון להשתמש בסימני ההתקנה הנהוגים במפעל המילון ההיסטורי, כדי שיהיה אפשר להעמיד את החומר המעובד אצלם לרשות מפעל המילון, ובתמורה יקבל המפעל האמור ממפעל המילון את נוסח התלמוד לפי כתבי-היד שעובדו במפעל המילון. החומר שיעובד בבית המדרש לרבנים עשוי לשמש למפעל המילון ההיסטורי בשלב של עיבוד חילופי הנוסח.

ד"ר בויארין מאוניברסיטת בן-גוריון מכין מהדורה של קטעי הגניזה למכילתא דר' ישמעאל. הוא הציע למפעל המילון שיספק לו קונקורדנציה מן הקטעים האלה תמורת הכנתם המדעית של הטקסטים והשתתפותו בהפקת הערכים. לפי שקטעי הגניזה הנ"ל עשויים לשמש למילון לצורך חילופי הנוסח של המכילתא, הסכמנו להצעתו.

מפעל הספטואגינטה, פרופ' עמנואל טוב מן האוניברסיטה העברית בשיתוף עם מפעל הספטואגינטה שבאוניברסיטת פנסילבניה, מכינים - בסיוע המחשב - קונקורדנציה ללשון התרגום היווני בהקבלה למקור העברי. במוצר המוגמר תהיה כל תיבה שבמקרא מוקבלת אל תרגומה היווני. פרופ' טוב פנה אל מפעל המילון והציע להמציא לאקדמיה העתק של המקרא העברי שהוקלט במחשב ומבקש בתמורה את הניתוח המילוני של החומר המקראי. נראה לנו שמפעל המילון צריך להיות מעוניין בניתוח אוצר המלים המקראי במחשב ולהשלים בכך את האוסף שבידי האקדמיה. השאלה היא מה מידת

* ביום י"ז באלול התשמ"ד הייתה ישיבה עם אנשי בר-אילן בעניין שיתוף פעולה במאגר מידע ממוחשב, והוסכם שכל אחד משני המפעלים: המילון ההיסטורי ללשון העברית של האקדמיה ו"המכון למידע ממוחשב ביהדות" של אוניברסיטת בר-אילן יספק לחברו טקסט על סרט מגנטי לניסיון. אם יעלה הניסיון יפה, תנוסח הצעה לשיתוף פעולה, תוקם ועדה מדעית, ולפניה יובא החומר לשם ניסוח הסכם שיתוף הפעולה.

העבודה שישקיע מפעל המילון בשיתוף פעולה זה ומה התמורה שיקבל, תמורה העשויה לשמש את חיבור המילון בבוא הזמן. הצענו לעשות ניסיון על טקסט קטן ולחשב בדיוק את ההשקעה בעבודה ואת התמורה שתהיה למילון ממנה. המפעל מעוניין לקבל את הכרטסת הממוחשבת של המקבילות ביוונית. העבודה ביוונית נעשית בפנסילבניה. לשם הניסיון קיבלנו את ספר קהלת והתחלנו בעיבודו. בגמר עיבודו ולפי תוצאותיו יבוררו דרכי שיתוף הפעולה הרצויות לשני המפעלים.

ב. הספרות החדשה

א. עד עתה הועלו על המחשב 226 מקורות - מתריסר סוגי ספרות שונים - וסך כל תיבותיהם 3,800,000; 79 מקורות, ובהם 1,600,000 תיבות, עיבודם המילוני נשלם; 147 מקורות, ובהם 2,200,000 תיבות, נוקבו למחשב והוגהו אך עדיין לא הוחל ברישום ערכיהם.

ב. לפני שנתיים ויותר הוחל בעדכון הערכים של כלל המקורות, שעיבודם המילוני נשלם לפני שנים. מלאכת העדכון נסתיימה לפני ימים מעטים. בקרוב תידפס הטיבת האוסף הזאת המכילה 1,600,000 מובאות - בצד הקונקורדנציות המיוחדות לכל מקור ומקור, שחלקן כבר הוכן לפני כעשר שנים. כן יידפסו המפתחות המילוניים והדקדוקיים. כמו בספרות העתיקה כן בספרות החדשה האוסף ערוך לפי שיטת כתיבת הערך המקובלת במילונים, ועתה נשקלת האפשרות לערוך גם את ערכי האוסף הזה על פי שורשיהם.

ג. בשנת התשל"ז פרסם מפעל המילון ההיסטורי "מבחר חיבורים מן הספרות היפה בעברית (1860-1920) לשם עיבודם לצורכי המילון ההיסטורי ללשונו העברית", שהוא המחברת הראשונה של "ספר המקורות לתקופה שמן 1750 ואילך".

לאחרונה הוחל בסקירת כתבי העת של תקופת ההשכלה (1750-1860) לשם העמדת מבחר מקורות מכל סוגי הספרות. לכשתושלם הצעת המבחר, תישלח לעיונם של חוקרי הספרות העברית.

ד. עד לפני שנה הוגהו המקורות, שהועלו על המחשב, בידי העובדים המדעיים של המדור, ואילו התיקונים נעשו במדור המיכון, וחזרו ונמסרו לבדיקת העובדים המדעיים. לאחרונה פושט תהליך מסורבל וממושך זה, והעובדים המדעיים עצמם מתקנים את הטקסט במסוף.

ה. נמשכת העבודה בקובץ המונחים. הגהת המפתח האנגלי נסתיימה, ונשלם ניתוחם המילוני האוטומטי של המונחים העבריים.

בקרוב תמוזג רשימת המונחים העבריים לערכיהם עם תרגומם האנגלי.

ג. מדור המיכון

1. תכנית מתוקנת להצעת הצורות

לקראת התחלת העבודה בקצב אינטנסיבי בספרות הפיוט, והמשך העבודה בספרות הקראים, עסק מדור המיכון בשינוי תכנית המחשב המספקת הצעות לרישום הערך המילוני של התיבות שבטקסטים המעובדים במילון. תחילה הייתה זו תכנית שנתבססה על מאגר צורות כללי אחד, ומדור המיכון שינה אותה ועשאה תכנית המתחשבת בסוגי הספרות השונים. התכנית הושלמה, והיא פועלת יפה ומקלה את העבודה ברישום הערך המילוני בספרות העתיקה לסוגיה.

2. תכניות הקשורות לפרסום ה"חומרים" מן המילון

לצורך אפשרות פרסום האוסף לתקופות ג-ד (מגילות מדבר יהודה, כתובות, ספרות התנאים) עוסק מדור המיכון בתכניות להתאמת החומר המצוי במפעל לפרסום, בצורה משוכללת ונוחה יותר לקורא. התכניות נועדו להעביר בצורה אוטומאטית עריכה בשיטה הנהוגה במפעל לשיטה משוכללת יותר, והן:

א. תכנית לניקוד שלם של הערכים. בעבודתנו במפעל אנו מנקדים רק את שני סימני הניקוד הראשונים של מלת הערך, ללא דגשים וסימני הבחן אחרים. בפרסום תהיה מלת הערך מנוקדת בשלמותה.

ב. תכנית העריכה לפי שורשים. בעבודתנו במפעל, ערכי המילון מסודרים בסדר אלפביתי של הערך, כמקובל במילונים היום. בפרסום יסודר החומר כולו לפי שורשים, כמקובל בקונקורדנציות הרווחות.

ג. בפרסום תיתוספנה רשימות לקסיקולוגיות ודקדוקיות. לפיכך יש צורך להתקין תכנית לקביעת משקלי השמות.

3. תכנית הדפסת קונקורדנציה לספרות חדשה

מדור המיכון עוסק בתיקונים סופיים של המקורות שעובדו עד עתה בספרות החדשה. בגמר שלב זה תודפס קונקורדנציה כללית אחת ורשימות מילוניות, לקסיקולוגיות ודקדוקיות כוללות לכל החומר שעובד עד היום.

4. קובץ המונחים

לאחר שנסתיימה מלאכת ההעלאה על מחשב והניתוח של כל המונחים והקביעות של ועד הלשון העברית והאקדמיה ללשון העברית (כ-60,000 במספר), בעברית ובאנגלית, עוסק מדור המיכון בהכנת מפתח אנגלי-עברי שלהם.

5. מכונות חדשות הנרכשות למדור

א. המדור הזמין מדפסת עברית-אנגלית שיוכנס בה גם ניקוד.
 ב. נבדקת האפשרות לקלוט מיקרו-מחשב שיהא מחובר למחשב הגדול של מרכז החישובים של האוניברסיטה.

ד. צוותי העובדים במפעל

הרי פירוט העובדים המדעיים ועובדי המיכון העוסקים במפעל המילון ההיסטורי:

מדור הספרות העתיקה

ד' אייזנקרפט (חצי משרה), ב' אליצור (משרה), י' בן-דוד (משרה), א' ברבריאן (4 ימי עבודה), י' ברויאר (חצי משרה), א' גליק (משרה), ד"ר ס' הופקינס (משרה), א' וייסברג (משרה), פ' חנני (5 ימי עבודה), פרופ' י' ייבין (מרכז המדור, ובעיקר ספרות הפיוט; משרה), ד"ר א' מאיר (משרה), ד"ר מ' מישור (מרכז ספרות התלמוד, המדרש והמגילות; משרה), א' ממן (2 ימי עבודה, לפי חוזה מיוחד), ח' ראב (4 ימי עבודה; בחופשה), א' שפירא (5 ימי עבודה), ע' תירוש (חצי משרה).

מדור הספרות החדשה

י' גרינברג-הופקינס (5 ימי עבודה), ד"ר ר' מירקין (מרכז המדור; משרה; בחופשה, עובד בינתיים רבע משרה), ד"ר ע' עבאדי (חצי משרה), ב' פישלר (4 ימי עבודה), ד"ר י' קארה (משרה).

מדור המיכון

מ' אלגזי (קלדנית; משרה), צ' בושריה (מרכז המדור; משרה), ר' חן (קלדנית; משרה), ס' כהן (קלדנית; משרה), א' מלכיאל (מתכנתת; לפי הסכם מיוחד), ר' רוזנברג, מתכנתת (חצי משרה).

נספח לסעיף 2א.

דו"ח של הישיבה ביום ב' בשבט התשמ"ד (6 בינואר 1984)

הנוכחים: ז' בן-חיים, פ' חנני, י' ייבין ומ' מישור

הינדון: פרסום מיקרופיש של הקונקורדנציה לתקופות ג-ד

מטעמים כלכליים יש אפשרות לפרסם את הקונקורדנציה לתקופות ג-ד של המילון ההיסטורי רק במיקרופיש. ההדפסה תכלול את גוף הקונקורדנציה, את הטקסטים ואת הרשימות הלקסיקולוגיות (כולן או מקצתן).

ארגון לפי שודשים - הקונקורדנציה תהיה ערוכה לפי שורשים, כל הערכים הנגזרים משורש אחד יבואו בחטיבה אחת, מסודרים לפי השיטה הנהוגה בעבודה: תחילה הפעלים לבנייניהם, ואחריהם השמות בסדר האלף-בית.

תישמר חלוקת המשמעויות הכוללת, כפי שהיא נוהגת בעבודתנו, אלא שתוגדר המשמעות במלים בלבד, בלא המספר המציין אותה (על ידי כך יועלם ההבדל הקיים בחלוקת המשמעויות בערכים שונים המתייחסים לשורש אחד).

צ' בושריה יכון רשימת הערכים ושורשיהם, כעיקרון - מלים זרות ומלים דקדוקיות לא יבואו לפי שורשן.

שמות פרטיים, שמות סקומות ושמות ייחוס יבואו ברשימה בפני עצמה (ביחד?). שאר הערכים הנדפסים בקונקורדנציה שלנו ברשימות נפרדות (כגון מלים זרות, קיצורים וראשי תיבות) עדיין צריכים החלטה אם יבואו בגוף הקונקורדנציה לפי סדר האלף-בית או ברשימות לעצמן.

קביעת הערך - הערך יופיע בצורתו התקנית, המקובלת היום. לצורך זה ראוי להשתמש בקביעות של "אבות הערכים", היינו הערכים המתאמים את הערכים כפי שגרשמו במדור הספרות. העתיקה עם הערכים כפי שגרשמו במדור הספרות החדשה.

אורך המובאה - פרופ' בן-חיים מציע להעמיד את המובאות על הקשר קצר מזה שבהדפסה שלנו.

רמיזות - יש להחליט על סוגי הרמיזות שיש להנהיג. ארגון החומר לפי שורשים מחייב לפתח שיטה של רמיזות שעדיין אינה קיימת אצלנו. הוחלט שהרמיזות יבואו בגוף הקונקורדנציה לפי סדר האלף-בית (ולא ברשימה לעצמן). יש להחליט אם לכלול בקונקורדנציה את ה"הוראות" שלנו.

הבחנות טיפוגראפיות - יש לשקול אם כדאי להחליף כמה סימנים, כגון לרשום את סימן הקריאה בתוך סוגריים בסוף התיבה במקום הקפת אותיות או תיבות בזוג סימנים, וכן לציין ספקות בקריאה על ידי סימן מעל האותיות במקום זוג סימני שאלה (כפי שנעשה במהדורת בן-סירא).

הוצע להביא את החומר שבתוך סוגריים מזוים באות אחרת, כדי להבליט מה שאינו שייך למסירה הרשומה במראה המקום של המובאה.

דו"ח של הישיבה ביום ט' בשבט התשמ"ד (13 בינואר 1984)

הנוכחים: ז' בן-חיים, צ' בושריה, פ' חנני, י' יבין ומ' מישר

היגדו: פרסום מיקרופיש של הקונקורדנציה לתקומות ג-ד (המשך לישיבה מיום ב' בשבט)

הערך יהיה מנוקד. בגלל השימוש בניקוד לא יהיה אפשר להדפיס את המיקרופיש הדפסה ישירה מן הסרט המגנטי, וניאלץ להדפיס את כל החומר על נייר (בעותק אחד) ולצלם ממנו צילום מוקטן. הדפסה זו, שממילא תהיה מעודכנת, תחליף את עותק הקונקורדנציה העומד כיום במפעל המילון.

הציונים (רשימה 9), וכן המספרים 11-19 (רשימה 4) יבואו בגוף הקונקורדנציה, לפי סדר האלף-בית של הרכיב הראשון. יש לוודא שגם הקיצורים וראשי התיבות (רשימה 5) יבואו בגוף הקונקורדנציה.

הרשימות הלקסיקולוגיות יידפסו כולן (בנוסף לגוף הקונקורדנציה).

מראה המקום יירשם רק בצורתו המפורשת ("מפוענחת"), בלי המספרים שנרשמו בעותק הטודפס שלנו מימין למובאה. מראה המקום יכלול גם את ציון המסירה, המסירה תצוין באות ולא במספר.

המובאה לא תקוצר (אבל יש לקבוע את גבולותיה בדיוק).

ההוראות ייכללו בקונקורדנציה בשלמותן. ביטול מספרי המשמעות מחייב ניסוח מחדש של כמה ההוראות.

פירוש הסימנים, **ציוני כתבייד וכיו"ב** יידפסו בחוברת עזר.

לוח הזמנים - בראשית פברואר הבעל"ט יוחל בהכנת רשימת הערכים ושורשיהם בידי צ' בושריה.

נספח לסעיף א3

ביום חמישי, י"א במנחם"אב התשמ"ג (21 ביולי 1983), הייתה פגישה בעניין עיבוד הפיוט בין הפרופ' ע' פליישר (מפעל הפיוט של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים) לבין הפרופ' ז' בן-חיים, הפרופ' י' ייבין ומר א' גליק (המילון ההיסטורי ללשון העברית).

שיטת העבודה בעיבוד המקורות למילון ההיסטורי בכלל, ובמקצוע הפיוט בפרט, תוארה בפני הפרופ' פליישר, וסופר לו על התכנית של עיבוד הפיוט לכדי קונקורדנציה שלמה של כל הפיוט העתיק שנתפרסם בדפוס. הקונקורדנציה מתוכננת להסתיים בתוך חמש שנים בקירוב, והפרופ' פליישר נתבקש לתת את עזרתו ועצתו למפעל. בפגישה דונו בעיות אחדות המיוחדות לעיבוד הפיוט.

הפרופ' פליישר הציע, שיירשם סימן לכתבייד משובח ומעולה, שיש להניח שהוא משקף כראוי את לשון המקור העתיק, ואפשר לסמוך על גרסאותיו, בניגוד לכתבייד לא טובים, שמעתיקיהם הכניסו מלים וצורות צעירות בתוך חומר עתיק.

בעניין כתבייהיד הוסכם, שמפעל הפיוט יהיה מוכן לספק לעובדי מפעל המילון אינפורמציה על כתבייד של הפיוטים מתוך הכרטסת שברשותו, בייחוד לגבי פיוטים שהרישום עליהם ב"ספר המקורות" של המילון ההיסטורי אינו שלם ואינו מעודכן. אם יש בכרטסות מפעל הפיוט אינפורמציה על טיבם של כתבייהיד ואילו חלקים של הפיוט כלולים בהם - תסופק אף היא.

בקשר לזיהוי מחברים ויצירות המהווה בעיה קשה ביותר בפיוט העתיק, הציע הפרופ' פליישר שיובחן בסוגים אלו:

- א. זיהוי ודאי על יסוד חתימה חד משמעית.
- ב. פיוט המצוי בתוך קומפוזיציה שבאחד מחלקיה יש חתימה חד משמעית של המחבר.
- ג. פיוט שזיהויו נקבע בידי חוקר מובהק, כגון זולאי או צונץ.
- ד. פיוט שזיהויו נקבע בידי חוקר שאינו מוססד לעניין זה.

בעניין זה מפעל הפיוט מוכן להנחות בעצתו את מפעל המילון. מפעל המילון יוכל להמציא רשימת פיוטים ומחבריהם למפעל הפיוט כדי שיחווה דעתו על מהימנות ייחוסם.

הוסכם שיירשם סימן מיוחד לפיוטים השקולים במשקל היתדות והתנועות.

בקשר לאינפורמאציה על סוג הפיוט (יוצר, זולת, קרובה, סילוק וכ"ו), אין צורך לרשום אותה לגבי כל מובאה ומובאה, אך היא צריכה לבוא במפתח.

בעניין מראה המקום, השיטה הרצויה ביותר היא סימון הקומפוזיציה כולה וגם חלקה, כגון: הקליר, שושן עמק, יום מימים הוחס, שו" 8. אך אפשר להסתפק גם בציון החלק במספר בלבד, כגון: שושן עמק, ב, שו" 8. את שמות החלקים יש לרשום במפתח. רצוי שמספרי החלקים לא יעמדו בסתירה למספרי החלקים המקובלים בספרות המדעית. לגבי הפיוטים המצויים במחזורים ראוי להעדיף את הסימון של גולדשמידט מזה של דוידזון.

גם בעניין זה מפעל הפיוט מוכן להנחות בעצתו את מפעל המילון.

דין וחשבון על העבודה במפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית למן ניסן התשמ"ד ועד סוף סיוון התשמ"ה

מועצת מערכת המילון ההיסטורי נתכנסה ביום י"ב בשבט התשמ"ב (5 בפברואר 1982) על פי בקשת המערכת כדי לדון ולהחליט בשאלות עקרוניות אחדות שעלו לרגל העבודה. ההכרעה בשאלות האלה הייתה נחוצה להמשך סדיר של העבודה.

על פי ההחלטות שהוחלטו באותה הישיבה (איכרון הדברים נשלח לחברי המועצה ביום ט' באדר התשמ"ב, 4 במארס 1982) המערכת פועלת. בט' בניסן התשמ"ד נשלחה לחברי המועצה סקירה על מצב העבודה במפעל, ולהלן סקירה לתקופה שמן ניסן התשמ"ד ועד סוף סיוון התשמ"ה.

א. הספרות העתיקה

מדור הספרות העתיקה עוסק בעניינים אחדים, שהנהלתם מתחלקת בין מרכז המדור י"יבין ובין סגנו מ' מישור. י"יבין עוסק בעיקר בתחומי ספרות הפיוט וספרות הקראים, ואילו מ' מישור בתחומי ספרות התלמוד והמדרש, מגילות וכתובות וספרות הגאונים. נוסף על כך מרכז ס' מישור, בעזרתה של פ' חנני, את מלאכת העריכה של "חומרים למילון א" (ראה להלן, סעיף 3).

1. ספרות התלמוד והמדרש, מגילות מדבר יהודה וכתובות

במדור זה, העתיד לכלול, לפי התכנית, יצירות שבהן 3,500,000 תיבות, נמשכת העבודה. הן ברישום הערכים של היצירות נסתיימה התקנתן, הן בהשלמת האוסף על ידי התקנתן של מקצת יצירות שעדיין לא הותקנו.

כזכור, הוחלט בישיבת מועצת המערכת בשבט התשמ"ב לכלול באוסף המילון את כל התלמוד הבבלי, לרבות שתיים-עשרה מסכתות שלא נכללו בתכנית בשלב הראשון. במסגרת החלטה זו הוחל בעיבודן של מסכתות אחדות מן התלמוד הבבלי שלא נכללו בשלב הראשון: נדרים, נזיר, גיטין, קידושין, ערכין, נידה, והן נמצאות בשלבי התקנה שונים. כמו כן הותקנו מדרשים קטנים אחדים, שלא נכללו בתכנית מתחילה, כגון: "דרשה על שני כתובים המכחישים זה את זה", "פסיקתא לעשרת הדברות", "מדרש חסרות ויתרות", "הבדלה דר' עקיבא". בסך הכול נמצאות בשלבי ההתקנה יצירות נוספות שבהן כ-300,000 תיבות. נמשכת העבודה ברישום עריכה של היצירות שהתקנתן נסתיימה בתקופה הקודמת.

2. ספרות הגאונים

ספרות הגאונים כמעט שלא עובדה במפעל עד היום, פרט ליצירות אחדות קטנות שעובדו בהזדמנויות שונות, כגון: "פרק זרעים", איגרות אחדות של משולם בן קלונימוס ושל שמואל בן הושענא, "דרשה כעון והזהיר" ועוד, ביצירות אלו כ-7,000 תיבות בסך הכול.

ביום ד' בכסלו התשמ"ה נתקיימה ישיבה במערכת המילון (ר' נספח א), כדי לברר אם אפשר עתה לקדם את העיבוד המילוני של ספרות הגאונים. בה נקבע כי אמנם עתה אפשר שעובד מדעי אחד ייחד את רוב זמנו לעיבוד הספרות הזאת והתפקיד הוטל על יחיאל קארה. בישיבה אף נקבע סדר היצירות לעיבוד.

מאז ועד היום הותקנה "הלכות ראוי" כמעט בשלמותה (כ-70,000 תיבות). בזמן ההתקנה אסף י' קארה חומר על בעית המובאות, ועל בעיות נוספות הקשורות לעיבוד ספרות הגאונים שעלו מן העבודה.

3. הוצאת החומר לתקופות ג-ד בצורת מיקרופיש ("חומרים למילון א")

העבודה לצורך זה מתנהלת בקצב מוגבר, עוסקים בה מ' מישור, פ' חנני, ונעזרים גם בעובדים אחרים של המפעל, לפי הצורך.

(א) הותקנו יצירות חדשות אחדות, שנתפרסמו מאז הכנת הקונקורדנציה לתקופות ג-ד במפעל, כדי להשלים את האוסף. בעיקר מגילות מדבר יהודה שנתפרסמו בכרך החדש של JTD, קטעי מגילת "שירת עולות השבת"; וכן הושלמו כמה יצירות שעובדו נסתיים מכבר וכמשך הזמן נתגלו קטעים נוספים שלהן, כגון בן-סירא ומכילתא דרשב"י. כך האוסף לתקופות ג-ד יהיה מעודכן עד כמה שאפשר.

(ב) נרשמו תיקונים לחומר הקונקורדנציה שבמפעל, שעלו בהזדמנויות ובבדיקות שונות. מקצת התיקונים כבר הוכנסו לחומר, ומקצתם נמסרו למדור המיכון לתיקון.

(ג) בשיטת העבודה הרגילה במפעלנו נרשמים סימני הניקוד רק בשתי האותיות הראשונות של הערכים המילוניים, ודי בכך כדי לזהות ניקוד הערך כולו כמעט בכל מקום. שיטה זו, שפותחה לצורכי פנים בראשית עבודתנו, כשהשימוש במחשב היה כרוך בקשיים טכניים מרובים ומספר הסימנים שאפשר היה לרשום בו היה מוגבל, השתמשנו בה גם בפרסום ספר בן-סירא בשנת תשל"ג. בינתיים נשתכללה העבודה במחשב וניתן היום להפיק ממנו חומר מנוקד מושלם. בפרסום המיקרופיש לשימוש הרבים הכרח להשלים את ניקוד הערכים, בדומה למה שנעשה ב"חוברת לדוגמה, שורש ער"ב". השלמת הניקוד נעשית על פי תכנית במחשב שהוכנה במדור המיכון, והיא משולבת בתכנית הפקת השורשים. החומר המופק מן המחשב נבדק בידי העובדים המדעיים.

(ד) נקבע שהקונקורדנציה במיקרופיש תהא ערוכה לפי השורשים. מכיוון שבשיטת עבודתנו הרגילה במפעל הערכים שאינם פעלים מסודרים בסדר אלף-ביתי, יש צורך לקבוע את שורשיהם של ערכי השמות, המליות וכיו"ב ולסדרם לפי זה. מדור המיכון ערך תכנית הקובעת את שורשיהם של הערכים, ויחד עם זה את משקלם ואת השלמת ניקודם. התכנית מיוסדת על ניתוח המשקל של המלה, ונותנת תוצאות טובות מאוד. לאחר השעצות המחשב מתקבלות, צריך כמובן לבדוק אותן ולאשרן או לתקן.

יש בעיות מרובות בקביעת השורש, והן העסיקו ומעסיקות את המערכת. נוסחו הנחיות כלליות לקביעת השורש, אבל עדיין נותרו בעיות, בעיקר בקביעת שורשם של כמה עשרות ערכים הצריכים פתרונות מיוחדים.

(ה) העריכה על פי שורשים דורשת ניסוח מחודש של הוראות השימוש בקונקורדנציה, מערכת הרימוזים וכיו"ב. כתיבת ההוראות החדשות והרימוזים תידחה עד לאחר גמר העריכה הסופית של הקונקורדנציה.

(ו) הדפסת הקונקורדנציה לפני צילומה במיקרופיש תיעשה במדפסת לייזר של המחשב. זה מאפשר לעשות שכלולים אחדים בסימנים, להכניס סימנים נוספים לשימוש, וכן מערכת אותיות קטנות יותר. האותיות סורטטו במפעל בידי מ' מישור לפני זמן רב, ועד עכשיו לא נזקקנו להן.

(א) העבודה מתנהלת בקצב מלא במסגרת התכנית של מפעל "קונקורדנציה לספרות הפיוט מראשיתה ועד תקופת ספרד". כזכור, ניאותה האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים להשתתף במפעל זה, כדי שכר שני עובדים מדעיים, למשך שנה ומחצה בלבד, ומאז ראשית התשמ"ה נתמך המפעל על ידי "הקרן למחקר בסיסי למדעי הרוח" שבהנהלת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

(ב) בתחום זה עוסקים חמישה עובדים מדעיים בהנהלתו של י' ייבין (שלוש וחצי משרות): י' בן-דוד, א' גליק, ח' ראב, א' ברבריאן, ע' תירוש.

(ג) בשנה האחרונה נמשך באופן שיטתי עיבוד הפיוטים הרשומים ב"ספר המקורות", בעיקר במדור א': "פיוטים לפי סדר מחבריהם". נסתיים עיבודם של פיוטים שבהם כ-30,000 תיבות, ובסך הכול (יחד עם 50,000 תיבות שנסתיים עיבודן בתקופה הקודמת) נסתיים בכך עיבודם של פיוטים שבהם כ-80,000 תיבות (כולל סיום עיבוד פיוטי שמואל בן הושענא, בשיתוף עם פרופ' י' יהלום). הוחל בעיבודם של פיוטים נוספים, שבהם כ-80,000 תיבות, והם נמצאים בשלבי עיבוד שונים.

(ד) בעיבוד הפיוטים אנו נעזרים הרבה ב"מפעל השירה והפיוט" שליד האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, בראשותו של פרופ' ע' פליישר, ובכרסות המפורטות שבמפעל. בייחוד נעזרים אנו הרבה בפרופ' פליישר בזיהוי פיוטים וחלקי פיוטים, בקביעת בעלותם, באיתור כתבי-יד לפיוטים, בקביעת מבנה פיוטים וחלקיהם וכיו"ב, כמעט מדי שבוע בשבוע אנו מביאים לפני פרופ' פליישר שאלות רבות ושונות העולות מתוך החומר בשעת עיבוד הפיוטים, והוא משיב תמיד ובמהירות. כמו כן אנו נעזרים הרבה ב"מכון שוקן למחקר היהדות" ובמנהלו פרופ' י' קצנשטיין, המעמיד לרשותנו את כרסות המכון ומאפשר לנו לקרוא בתצלומים שבו, שמקצתם אין למצוא בשום מקום אחר.

לגבי פיוטים מרובים, בייחוד מאלו המצויים במחזורי התפילה המקובלים, נרשם ב"ספר המקורות" שיש קטעי גניזה שפיוטים אלו מצויים בהם, אך לא צוינו סימניהם ומספריהם של קטעי גניזה אלו, וכן לא צוין אם הם מחזיקים את כל הפיוט או רק מקצתו. כשאנו מגיעים לעיבוד פיוטים אלו אנו מעדיפים לעבדם לפי קטעי גניזה, אם יש כאלה, ולא לפי כתבי-יד של מחזורים. לפיכך ערכנו רישום מפורט של קטעי הגניזה הכוללים פיוטים אלו על פי הכרסות של "מפעל השירה והפיוט" שליד האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים ועל פי כרסות "מכון שוקן למחקר היהדות", והעתקנו סימניהם של כל קטעי הגניזה שפיוטים אלו רשומים בהם. עכשיו אפשר אפוא לעבד פיוטים אלו לפי קטעי גניזה קדומים, ולא לפי כתבי-יד מאוחרים יותר.

(ה) לפי שהעבודה בפיוטים מתנהלת באינטנסיביות, וחלק ניכר של הפיוטים יש לעבד לפי קטעי גניזה, הרי שגבר מאוד הצורך בהזמנת תצלומים של קטעי גניזה מרובים. בשנים הקודמות נהגנו להזמין תצלומים של כתבי-יד וקטעי גניזה בכל כמות שהיא, לפי הצורך. השנה, בגלל הצורך הכללי במדינה בצמצומים אין אפשרות להמשיך במדיניות ההזמנות הגדולות והמרובות של תצלומי כתבי-יד, ולעת עתה קיבלנו הוראה מן ההנהלה להפסיק כמעט כליל. המחסור בתצלומים מכביד מאוד על העבודה, וילך וכביד עוד יותר בחודשים הבאים. העובדים בתחום הפיוט נאלצים ללכת פעמים אחדות בשבוע ל"מכון לתצלומי כתבי-יד העבריים" שליד בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי ולעיון שם בתצלומים במיקרופילם. הקריאה במיקרופילם לצורך התקנה והגהה קשה ופחות ברורה מן הקריאה בתצלומים סוגדלים וגורמת להאטת קצב העבודה באופן ניכר. ועוד: במקום שצריך לבחור בין כתבי-יד אחדים את מסירת-היסוד שלפיה תותקן היצירה, העבודה במיקרופילמים קשה ביותר. הכרח למצוא מקורות מימון לרכישת התצלומים הדרושים להשלמת עיבוד כל הפיוטים, הסכום הדרוש לכך הוא כ-18,000 דולרים.

5. ספרות הקראים

בסוג זה נסתיימה התקנת הטקסט וההגהה של כל היצירות (בהן כ-650,000 תיבות), אך עבודת רישום הערכים עדיין רחוקה מסיומה. עד תקופת הדו"ח נסתיים רישום הערכים של 120,000 תיבות, שרובו נעשה בידי הגב' א' ליונשטם. אחריה המשיך בעבודה א' סמן (לפי חוזה מיוחד), אך הוא יצא לשבתון בחו"ל, ולפיכך נפסקה עבודתו לאחר חודשים מעטים. עכשיו ממשיך בה ס' הופקינס, שהוא בקי בערבית ועושה את העבודה בצורה מעולה; אך לפי שהוא עובד רק יומיים בשבוע, העבודה מתקדמת באיטיות. הוא עוסק ברישום הראשון והעיקרי, והרישום השני נעשה בידי י' ייבין. במשך השנה נרשמו ערכים ל-50,000 תיבות בקירוב, ובסך הכול נסתיים אפוא רישום הערכים ל-170,000 תיבות בקירוב.

6. שונות

(א) **אוניברסיטת בר-אילן**. נמשך המשא-ומתן בעניין שיתוף הפעולה בין אוניברסיטת בר-אילן ובין מפעל המילון ההיסטורי. ביום י"ז באלול התשמ"ד (14 בספטמבר 1984) נתקיימה פגישה בין נציגי המילון ההיסטורי ובין פרופ' מ' כהן מאוניברסיטת בר-אילן (ראה נספח ב), ובה מסר מ' כהן שאושרה הקמת "המכון למידע ממוחשב ביהדות" באוניברסיטת בר-אילן. הפעולה הראשונה שיעסקו בה במכון זה היא העלאת הפרשנות היהודית בימי-הביניים על מחשב, במסגרת מפעל "המקראות הגדולות". כבר הועלה נוסח המקרא בשתי גרסאות: תר ארס-צובה וכ"י לנינגרד. המכון מתכוון להעלות את פירושיהם של הפרשנים היהודים בימי-הביניים לפי כתבי-יד. הוסכם לערוך ניסיון: כל אחד משני המפעלים, מפעל המילון ההיסטורי ו"המכון למידע ממוחשב ביהדות" של אוניברסיטת בר-אילן, יספק לחברו טקסט על סרט מגנטי לניסיון. וכל מפעל יחליט אם הטקסט שסיפק לו חברו מתאים לצרכיו או לא. לאחר ניסיון זה תנוסח הצעה לשיתוף פעולה, תוקם ועדה מדעית והיא תחליט על הסכם שיתוף הפעולה.

(ב) **מפעל הספוטאוגיטה**. כפי שהזכרנו בדו"ח הקודם, בדקנו אפשרות של שיתוף פעולה עם מפעל הספוטאוגיטה שבאוניברסיטה העברית, שבהנהלת הפרופ' ע' טוב. במסגרת זו קיבלנו מפרופ' טוב סרט מגנטי של ספר קהלת שהועלה על מחשב לפי כ"י לנינגרד. הגהנו אותו גם אנחנו, רשמנו ערכים למלותיו בשיטה המקובלת במפעל המילון, והמצאנו לפרופ' טוב את החומר לבדיקה. התברר לנו שבלא לפגוע פגיעה ממשית בעבודתנו השוטפת יצריך עיבוד המקרא כולו שלוש שנים בקירוב, אלא אם כן יתוסף עובד מדעי לצורך זה. תקופה זו היתה ארוכה מדי לצרכיו של פרופ' טוב שכן הוא קשור ללוח זמנים. בינתיים קיבל הצעה אחרת מפרוייקט בחו"ל, והודיע לנו על הפסקת שיתוף הפעולה עם מפעל המילון (מצורפים העתקי המכתבים; ר' נספחים ג-ד).

(ג) בשאר העניינים שעליהם הודענו בדו"ח הקודם (שיתוף פעולה עם בית המדרש לרבנים באמריקה - נוה שכטר; ועם ד"ר בויריון) - לא היתה השנה שום התקדמות.

ב. הספרות החדשה

1. במסגרת התכנית להעמיד רשימה של מבוחר מקורות מן התקופה החדשה, משנת 1750 ואילך, נסקרו כתבי העת העבריים, שראו אור בשנים 1784-1860, דהיינו למן הופעת "המאסף" ועד ראשיתה של העיתונות השבועית.

בתקופה הנדונה הופיעו 23 כתבי עת (91 כרכים), ומתוכם נסקרו 20 כתבי עת (85 כרכים). כתבי העת הללו רובם במערב אירופה (אשכנז והולנד) ובמרכזה (אוסטריה, צ'כיה, גליציה).

בשלב הראשון נסקרו ארבעת כתבי העת העיקריים ("המאסף", "בכורי העתים", "כרם חמד", "כוכבי יצחק"). המעמידים יחד 56 כרכים ובהם 9328 עמודים (במניין העמודים לא הובאו אותם חלקים של "בכורי העתים" שהועתקו בשלמותם מתוך כרכי "המאסף"). מתוכם הוצעו בגדר 'מבחר רחב' 2363 עמודים, דהיינו כ-25% (ראה פירוטם להלן).

בתום שלב זה הוגש בחודש מרחהון התשס"ה (30 באוקטובר 1984) דין וחשבון ובו סקירה מפורטת של מה שנעשה. בעקבותיו קבעה המערכת שיש צורך להרחיב את המבחר במדורים ה-י (ראה פירוטם להלן).

בשלב השני נסקרו 16 כתבי העת הנותרים, המעמידים יחד 29 כרכים, ובהם 3361 עמודים. מתוכם הוצעו בגדר 'מבחר רחב' 1146 עמודים, דהיינו כ-34% (ראה פירוטם להלן).

בסך הכול נסקרו אפוא 85 כרכים המכילים יחד 12,670 עמודים, ומהם נבחרו בגדר 'מבחר רחב' 3509 עמודים (27.65%) ממוינים על פי עשרה נושאים אלו:

	שלב א (56 כרכים)		שלב ב (29 כרכים)		סה"כ (85 כרכים)	
	עמ'	%	עמ'	%	עמ'	%
א. סיפורים, משלים	62	2.6	15	1.3	77	2.2
ב. שירים, מכתמים, חידות	400	16.9	103	9.0	503	14.3
ג. מחזות, שיחות	183	7.8	22	1.9	205	5.8
ד. תרגומי ספרות יפה	151	6.4	7	0.6	158	4.5
ה. פילוסופיה, לוגיקה, קבלה	28	1.2	40	3.5	68	1.9
ו. חינוך, היסטוריה, ביוגרפיות	718	30.4	110	9.6	828	23.6
ז. מקצועות הטבע ומתמטיקה	131	5.5	43	3.8	174	5.0
ח. לשון ופרשנות	410	17.4	473	41.3	883	25.2
ט. ספרים וביקורת	78	3.3	147	12.8	225	6.4
י. מודעות, איגרות, דבר אל הקורא	202	8.5	186	16.2	388	11.1
סה"כ	2363	100.0	1146	100.0	3509	100.0

2. לקראת הדפסתה של הקונקורדנציה הכוללת של 1,600,000 מובאות, הלקוחות מתוך 79 מקורות שעבודם המילוני נשלם (ראה בד"ח הקודם), נרשמו שורשיהם של ערכי השמות נעוין במדור ספרות עתיקה, 3, (ד) - 6500 במספר (להוציא את ערכי המלים הזרות וערכי השמות הפרטיים לסוגיהם - אלה יטופלו בחודשים הבאים). עבודה זו העלתה מספר שאלות מדעיות וטכניות - מהן המשותפות למדור העברית העתיקה ומהן המיוחדות למדור העברית החדשה, והללו עומדות בדיון, ובתומו תימסר למדור המיוכן הרשימה הסופית של ערכי המלים בספרות החדשה בציון שורשו של כל ערך וערך.

3. נמסרו לניקוד 10 מקורות נוספים, המכילים יחד כ-81,000 תיבות, ובתוכם שמונה חיבורים של ח"נ ביאליק המשלמים את קורפוס חיבוריו של ביאליק בפרוזה, דהיינו כל סיפוריו ו"דברי ספרות" שלו, שנכללו במהדורת תרצ"ג של כתביו.

4. עם הכינת מיקרו-מחשב לאקדמיה החלה עובדת מדעית של המדור לעסוק בעדכוני טקסטים במחשב החדש על פי התוכנה המיוחדת לעיבוד תמלילים.

ג. מדור המיכון

1. בשנה זו עסק מדור המיכון בעיקר בהסבת התכניות והקבצים למחשב CDC החדש של האוניברסיטה העברית.

2. נרכש מיקרו-מחשב מדגם יב"מ, וכבר חובר למחשב של האוניברסיטה.

3. הוחל בהכנת התכניות למחשב לפרסום "חומרים למיכון – א" בצורת מיקרופיש.

4. בקרוב תסתיים הכנת מפתח עברי-אנגלי של קובץ המונחים, שיכלול את כל המונחים והקביעות של ועד הלשון והאקדמיה ללשון העברית, ויכיל כ-80,000 מונחים שונים. לאירוז גמר עבודה זו יחדה מתכנתת, העוסקת בכך 8-10 שעות בשבוע.

5. נמשכת קליטת טקסטים שהוכנו במדור הספרות העתיקה, תיקוני טקסטים שנקלטו, עדכוני רישום ערכים וכו"ב.

6. בספרות החדשה נעשים תיקוני טקסטים שנקלטו ועריכת הקונקורדנציה מחדש לפי שורשים.

7. מדור המיכון היה עסוק בחלק מזמנו בביצוע עבודות למען המזכירות המדעית של האקדמיה, כגון קליטת "זיכרונות האקדמיה ללשון העברית" במיקרו-מחשב והכנת תכנית להעברה לדפוס של חומר זה, כפי שנעשה הדבר ב"חוברת לדוגמה: שורש ער"ב"; הכנת מצעים לעבודת הוועדות המקצועיות של האקדמיה, וכו"ב.

ד. צוותי העובדים במפעל

בתקופת הדיון והחשבון היו עוסקים במפעל עשרים עובדים מדעיים במשרות שלמות וחלקיות – ס"ה המשרות חמש-עשרה וחמש שישיות; וחמישה עובדי מיכון, בס"ה ארבע וחצי משרות. מדור המיכון נעזר מזמן לזמן במתכנתת לפי הסכם מיוחד. וזה פירוט העובדים המדעיים ועובדי המיכון העוסקים במפעל המילון ההיסטורי:

מדור הספרות העתיקה

ד' אייזנקרפט, ב' אליצור, י' בר-דוד, א' ברבריאן, י' ברויאר, א' גליק, ד"ר ס' הופקינס, א' וייסברג, פ' חנני, פרופ' י' יבין (מרכז המדור, ובעיקר ספרות הפיוט), ד"ר א' סאיה, ד"ר מ' מישור (מרכז ספרות התלמוד, המדרש והמגילות), ח' ראב, ד"ר י' קארה, א' שפירא, ע' תירוש.

מדור הספרות החדשה

י' גרינברג-הופקינס, פרופ' ר' מירקין (מרכז המדור), ד"ר ע' עבאדי, ב' פישלר.

מ' אלגזי (קלדנית), צ' בושרוה (מרכז המדור), ר' חן (קלדנית), ס' כהן, א' מלכיאל (מתכנתת); לפי הסכם מיוחד, ר' רוזנברג (מתכנתת).

ישיבות העובדים

אחת לשבועיים בדרך כלל נתקיימו ישיבות שבהן השתתפו העובדים המדעיים והמתכנתים ממדור המיכון. בישיבות אלו נדונו כמה וכמה שאלות בתחומי העשייה במפעל ובמילונות בכלל. כגון: פ' חנני העלתה את בעית ההגדרה המילונית (28.9.84); י' ייבין הציג את בעית הטיפול במלים הארמיות (7.11.84); א' ברבריאן סקר את העבודה במפעל המילון לשירה האיטלקית העתיקה (21.11.84); ב' פישלר העלתה את בעית הצירופים במילון, לפי מצב המחקר (5.12.84); א' מאיר סקר את העבודה במילון הלטינית של ימי הביניים (19.12.84); א' וייסברג סקר את העבודה במילונות לצרפתית העתיקה (6.2.85); ר' מירקין סקר את העבודה במפעלים מילוניים הנעזרים במחשב (5.6.85).

נספח א

לסעיף א,2

ישיבה בעניין עיבוד ספרות הגאונים

ביום רביעי, ד' בכסלו התשמ"ה (28 בנובמבר 1984)

הנוכחים: ז' בן-חיים, א' גליק, י' ייבין, מ' מישור, י' קארה.

נמסרה סקירה על החומר המצוי בסוג זה, והוסכם שתחילה יעובדו החיבורים שאין בהם הרבה ארמית והרבה ציטוטים.

בתקופה זו יעובדו כל החיבורים הרשומים בה, חוץ מן השאלות, היינו: מעשים לבני א"י, טריפות של א"י, הלכות פסוקות, הלכות ראו, הלכות קצובות, הלכות ר' אבא. ס"ה 125,000 תיבות.

בתקופה זו יעובדו סדר רב עברם גאון, סדר תנאים ואמוראים, והזהיר (רק החלקים שאינם ציטוט של המכילתא), חיבורי שבתי דונולו, ספר אסף הרופא. ס"ה 55,000 תיבות (ובס"ה כ-180,000 תיבות בחיבורי הגאונים).

שאר החיבורים (תקופה ו; שאלות; תקופה ז; הלכות גדולות, איגרת רש"ג, ספר השטרות לרה"ג, שימושא רבא), עיבודם יידחה לשלב מאוחר יותר, ויוחלט כיצד לעבדם (במבחר וכיו"ב).

הפירושים לא יעובדו בצורת ההתקנה הרגילה במילון, אלא כעין מפתח ממוחשב, כדי שאפשר יהיה לראות אילו ערכים נתפרשו על ידי הגאונים והיכן.

התשובות תעובדנה בשלב מאוחר יותר, לכשתיפתרנה בעיות הארמית והציטוטים. אז גם יוחלט אם תעובדנה בשלמותן או במבחר.

י קארה הודיע שבעית הציטוטים עולה גם ב"הלכות ראו", והוא אוסף חומר לדיון בבעיה זו. הוצע שכאשר יצטבר בידו די חומר לליבון הבעיה, יעובדו תשובה אחת או שתיים לדוגמה, ואולי גם קטע מ"הלכות גדולות", ויובא החומר לדיון בישיבות פנימיות של המדור, כדי לברר את כל בעית הציטוטים בספרות הגאונים בשלמותה. הוצע שבאחת הישיבות, הדו־שבועיות של עובדי המילון ידבר קארה על עיבוד ספרות הגאונים בכללותה. סוגי הספרות המצויים ושיטתנו בעיבודם.

נספח ב

לסעיף א, 6, (א)

ישיבה בעניין שיתוף פעולה במאגר מידע ממוחשב

ביום י"ז באלול התשמ"ד (14 בספטמבר 1984)

הנוכחים: ז' ברייזיס, י' יבין, מ' כהן, ר' מירקין

מ' כהן מוסר שהקמת "המכון למידע ממוחשב ביהדות" אושרה במכון למדעי היהדות באוניברסיטת בר־אילן. תכליתו של המכון למידע ממוחשב להעלות את היצירה היהודית לתקופותיה על המחשב וליצור מרכז של אחזור מידע. הם משתפים פעולה עם טפעל השו"ת.

מכיוון שהם מתכוונים לפעול במלוא הקצב, הם מעוניינים לחדש קשר עם מפעל המילון ההיסטורי. בנתיים העלו על המחשב את המקרא בשתי גרסאות: כתר ארם צובה וכ"י לנינגרד. כמו כן העלו את כתבי עגנון, וכן הותקו כ"י אוקספורד של "משנה תורה" לרמב"ם. עכשיו הם מעוניינים בהעלאת הפרשנות היהודית של ימי הביניים, שבה בסך הכול 4-5 מיליוני תיבות, וזאת במסגרת מפעל "המקראות הגדולות", שהוא אחד המפעלים הראשונים של "המכון למידע ממוחשב ביהדות". הוצג דף לדוגמה המוצע למהדורת היסוד של מפעל זה.

ז' ברייזיס מזכיר שהחלט בזמנו שתקום ועדה מדעית שתקבע את דרכי שיתוף הפעולה: אילו יצירות יעבדו בבר־אילן ואילו במילון ההיסטורי. מה שכל צד עושה יקבל הצד האחר לצורך המאגר, לא לצורך פרסום. לשם כך רצוי לקבל מן "המכון למידע ממוחשב ביהדות" תכנית עבודתם לשנים הקרובות. צריך שלפני הוועדה יהיה חומר לדיון. גם רצוי שתהיה התאמה בין שני המפעלים מבחינת בחירת כתבי־היד, השימוש בסימנים וכיו"ב.

ר' מירקין: בדרך כלל משתמשים במפעל בבר־אילן באותם סימנים שבמפעל המילון ההיסטורי, אך יש מקצת שינויים, שננטו בגלל דרך השימוש בחומר, שהוא שונה במקצת בבר־אילן, כגון שרושמים: {אחד}; {אחת}; ולא: אחד[ד]ת; אין מסמנים ארמית, אין מסמנים מובאות ממקורות אחרים.

י' יבין מתאר מקצת משיטת ההתקנה הנהוגה במפעל המילון, שכן הדוגמה ממפעל "המקראות הגדולות" שהוצגה בפנינו שונה ממנה הרבה.

מי כהן: הדוגמה ממפעל "המקראות הגדולות" משקפת רק את מה שיהיה בהדפסה, ואילו על המחשב יועלה הנוסח בכתב-היד כפי שהוא. אמנם ארמית לא תסומן, אך הטקסט יהיה בדוק לפי כתיב-היד.

ז' בן-חיים: מציע שכל אחד משני המפעלים יספק לחברו טקסט על סרט מגנטי לבדיקה ולניסיון, וכל אחד יוכל להחליט אם הטקסט שסיפק לו חברו טוב לו או לא. כדאי לעשות ניסיון זה עוד לפני שתוקם הוועדה, ואז אפשר יהיה לקבוע אם שיתוף הפעולה אפשרי.

מי כהן: מציע לניסיון חומר, כגון פירוש רד"ק על יהושע.

ז' בן-חיים: מבקש גם לצרף לחומר את רשימת כתיב-היד והנימוק לבחירת מסירת-היסוד. אם יעלה הניסיון יפה אפשר לנסח הצעה לשיתוף פעולה, ואז לזמן את הוועדה המדעית. הא' מירקין מכיר את השיטות הנהוגות בשני המפעלים, ואם יש בעיות, אפשר יהיה לעמוד עליהן ולפתור.

הוסכם: לערוך את הניסיון הנזכר, היינו: כל מפעל יספק לחברו טקסט על סרט מגנטי לניסיון. אם יעלה הניסיון יפה, תנוסח הצעה לשיתוף פעולה, תוקם ועדה מדעית ולפניה יובא החומר לשם ניסוח הסכם שיתוף הפעולה.

נספח ג

לסעיף א, 6, (ב)

י"ח באייר התשמ"ד
 20 במאי 1984

לכבוד
 הפרופסור ע' טוב
 החוג למקרא
 מדעי הרוח
 האוניברסיטה, הר הצופים
 ירושלים

פרופ' טוב היקר,
 שלום וברכה,

כפי שהסכמנו והודענו לך במכתבנו מיום ד' בשבט התשמ"מ (8 בינואר 1984), ביצענו את הניסיון ברישום ערכים מילוניים למקרא בספר קהלת, ואנו ממציאים לך עותק מודפס של הטקסט ברציפות, כל תיבה בשורה לעצמה, ובצדה ערכה המילוני.

לעבודה בספר זה הקדשנו שמונה (8) ימי עבודה: הגהה אחת של הטקסט בהשוואה לכתב-היד, ורישום הערכים המילוניים בידי שני עובדים שבדקו זה את עבודתו של זה, ועדכוניהם. לפי חישוב של 25 דולר ליום עבודה של עובד שלנו, הרי שעלתה העבודה כ-200 דולר. הואיל וספר קהלת מחזיק אחוז אחד בקירוב מן המקרא, הרי עיבוד כל המקרא בצורה הזאת עשוי לעלות כ-20,000 דולר. חישוב זה אינו כולל את הוצאות עבודת המתכנת לביצוע התהליך במחשב, וכן לא את מחיר עבודת הניקוב. כמו כן החישוב הוא בתנאי שהטקסט שנקבל יהיה מוגה (לא פחות טוב משהיה הטקסט של קהלת), וכן שהוצאות העבודה במחשב לא תחיינה על חשבוננו.

מחציתו של סכום זה אנו מוכנים להשקיע בעבודת הצוות המדעי של מפעל המילון ההיסטורי. אנו מקווים, שתמצא את המחצית השנייה, ונוכל לבצע במשותף את העבודה.

בברכה
ישראל ייבין

מצורפת הדפסת הטקסט והערכים של קהלת, וכן "ההוראות לרישום הערך", שתקלנה עליך את הבנת הסימנים המודפסים.

נספח ד

לסעיף א, 6, (ב)

לכ'

פרופ' ז' בן-חיים
האקדמיה ללשון העברית
ירושלים

27.1.1985

פרופ' בן-חיים היקר,

מפני שהתחלנו במו"מ להכנת הניתוח המורפולוגי של כל המקרא ברצוני לומר לך היכן הדברים עומדים מבחינתי. ההצעות שהצעת לי בשעתו היו - כמובן - טובות מאוד מבחינה מדעית, אך מסובכות מבחינה מעשית, שכן לא היה באפשרותך להתחייב מבחינת לוח הזמנים. לגביי לוח הזמנים היה מרכיב חשוב שכן לפרוייקט שלי יש יעדים מסוימים הקשורים בלוח זמנים. משום כך לא יצא לפועל שיתוף פעולה בינינו, אך ייתכן שנוכל לשתף פעולה בדרכים אחרות בעתיד.

עליי לדווח לך כי בינתיים פנה אליי (באופן די מפתיע לגביי) פרוייקט אחר בחו"ל בבקשה להחליף מידע בתחומים המרכזיים של שני הפרוייקטים. כך יצא שאני מסרתי את כל מאגר הנתונים שלי ובתמורה קיבלתי את כל המקרא (כולל כל המערכות) יחד עם הניתוח המורפולוגי השלם. ניתוח זה מאפשר לי לערוך חיפוש מלים לפי השורשים כמו גם לערוך מחקרים על טכניקת התרגום, כך שמבחינה זאת באתי על סיפוקי. אין צריך לומר כי נותרה לנו מלאכה מרובה ברישום האקוויוולנטים היווניים-עבריים, אך לפחות מילאתי את החסר בתחום שבו לא התכווננו לעסוק.

ברצוני להודות לך, לפרופ' ייבין ולפרופ' מירקין על ההקשבה, על הנכונות לשיתוף פעולה ועל הזמן שהקדשתם לנושא זה. העתקים של מכתב זה נשלחים גם אליהם.

בכבוד רב,
פרופ' ע' טוב, החוג למקרא

דין וחשבון על העבודה במפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית למן תמוז התשמ"ה ועד סוף סיוון התשמ"ו

בשנת הדין והחשבון נמשכה העבודה במפעל על פי העקרונות שנקבעו לפני שנים ועל פי החלטות מועצת מערכת המילון בי"ב בשבט התשמ"ב. קודם שיפורטו הפעולות ראוי לציין: (א) חלק ניכר מעיסוקו של המדור לספרות העתיקה תפסה העריכה המדעית של סדרת "חומרים למילון א" בדפי זיעור (במיקרופיש), העתידה להסתיים לכל המאוחר בחודש אלול. יכלו למלא תפקיד זה בלא לפגום במהלך העבודה הרגילה של המדור רק על ידי צירוף חלק מן העובדים המדעיים של מדור הספרות החדשה אל המדור הזה, (ב) צמצום הפעילות של מדור הספרות החדשה נמשך גם השנה מפני שמרכז המדור עדיין בחופשה ללא תשלום מרוב משרתו, (ג) במדור המיכון חלו חידושים שחלקם נכפה עלינו בגלל השינויים במחשב האוניברסיטה העברית, שדרכו אנו מבצעים את ניתוח החומר למילון. שונה והורחב הציוד, המזיק אותנו פחות לשירות המחשב של האוניברסיטה וחוסר בהוצאות. (ד) בסגל העובדים המדעיים של מפעל המילון הייתה השנה תחלופה יתרה על השנים הקודמות, וזו לא תרמה לזירוז העבודה. עובדים מנוסים וותיקים יצאו לחופשה ללא תשלום של שנה (השתלמות, עבודה מדעית) ואת מקומם ממלאים עובדים במשרות חלקיות, שעדיין לא נתנסו די הצורך בעבודה המילונית, (ה) בדין והחשבון שהוגש למועצה בישיבתה ביום ט"ו בטבת התשל"ב (זיכרונות האקדמיה יט-כ, עמ' 171) ניתן אומדן התיבות העבריות בספרות שמתקופת האמוראים ועד סוף תקופת הגאונים: 5,040,000, ואם נוסיף עליו מה שכבר היה מוכן בידנו מתקופת התנאים, 900,000 בערך, הרי סך כל המובאות שהיה אפשר להפיק מן הספרות שבתקופה זו למילון הוא בקירוב 6,000,000. באותה הישיבה הוחלט להסתפק ב־4,200,000 תיבות בקירוב לגבי כל התקופות הכלולות ב"ספר המקורות". ואולם במשך השנים חלו שינויים, בהסכמת המועצה, המתחייבים מתוך עצם העבודה; והמצב היום כך הוא: מתוך כל היצירות הכלולות ב"ספר המקורות" תעובדנה למחשב בסך הכול 5,400,000 מובאות. 4,600,000 תיבות (במספרים מעוגלים) כבר הוקלטו למחשב; מהן כבר הושלם עיבודן למילון - 3,100,000; נמצאות בשלבים מתקדמים של התקנה ואף של כתיבת ערכים - 1,500,000; כ־800,000 עדיין טעונות התקנה. שאיפתנו לסיים את כל ההכנה בגדר "ספר המקורות" בשנת התש"ן.

אשר לספרות החדשה: 1,600,000 תיבות הושלם עיבודן, וריכוזן בקונקורדנציה מתעכב עד גמר עריכת דפי הזיעור (המיקרופיש). כן יש טקסטים שהתקנתם הסתיימה, והם כוללים 2,300,000 תיבות בקירוב.

והרי כאן סקירה מפורטת לגבי כל מדור ומדור.

א. הספרות העתיקה

מרכז המדור י ייבין עוסק עם חלק מצוות העובדים בספרות הפיוט הקדמון של ארץ ישראל ובספרות הקראים; סגנו מ' מישור עוסק עם חלק מצוות המדור בספרות התלמוד והמדרש, במגילות מדבר יהודה, בכתובות ובספרות הגאונים.

1. תלמוד ומדרש

נמשכת התקנתן של 12 מסכתות התלמוד הבבלי שנכללו, לפי החלטת מועצת המערכת, בחומר שיעובד במילון, כמפורט בדין והחשבון משנת התשמ"ב. רוב המסכתות כבר הותקנו. אחדות מצויות בשלבי התקנה והגהה, ורק שתיים (סוטה ונידה) עדיין לא הוחלט בהתקנתן (אבל עבודות התשתית נעשו).

במשך השנה החולפת נרשמו ערכים ליצירות גדולות, כגון מסכתות בבא מציעא ובבא בתרא של הבבלי, אסתר רבה, פסיקתא דרב כהנא, אגדת בראשית ועוד. כמה יצירות גדולות מצויות עדיין בשלבי רישום ערכים: מדרש תהלים, שמות רבה, מדרש תנחומא, מדרש אגור. בסך הכול יש ביצירות אלו כ-380,000 תיבות.

אם נביא בחשבון שעובדים אחדים מועסקים בעבודות מיוחדות (ראה להלן), אפשר לומר שההתקדמות משביעה רצון. למעשה, כדי להשלים את היצירות במדור תלמוד ומדרש הכלולות ב"ספר המקורות", לא נותרו אלא שתי המסכתות הנ"ל מן הבבלי (כ-40,000 תיבות), ועוד מדרשים אחדים שמספר תיבותיהם אינו עולה על 20,000 (כגון: אלפא-ביתא דבן-סירא, ואחרים); במקצתם יש בעיות מיוחדות הקשורות בנוסחם או בכתב-היד שלהם. עם זאת מהדורת כ"י אסקוריאל של הירושלמי (נזיקין), הוחלט לחזור ולבדוק את עיבוד הטקסט שלנו (שנעשה תחילה לפי כ"י לידן בלבד), על פי כתב-היד החדש, ובעיקר על פי הערותיהם של א"ש רוזנטל ושי' ליברמן. במלאכה זו עוסק ב' אליצור, ולשם כך התפנה משאר עבודות המדור.

2. מגילות מדבר יהודה

הושלם עיבודם של קטעי המגילות שבכרך השביעי של סדרת D.J.D., שנתפרסמו לאחר סיום עבודתנו בחומר של התקופות ג-D. המלאכה הייתה קשה מאוד, וארכה יותר מן הצפוי. עסקו בה ותיקי העובדים. היה חשוב לסיים את העיבוד בשלב הזה, כדי שיוכל החומר להיכלל ב"חומרים למילון, סדרה א" (ראה בסמוך), ואף על פי כן גרם עיבוד המגילות לעיכוב בהוצאה לאור של סדרה זו.

3. חומרים למילון, סדרה א

נעשו כל עבודות ההכנה למהדורה מחודשת של הקונקורדנציה לתקופות ג-D, שתבוא ערוכה לפי סדר השורשים, מטעמים שבוררו ופורסמו במבוא למחברת לדוגמה של השורש ער"ב. לרגל מלאכה זו עלו הרבה מאוד שאלות עיוניות שהוצרכו פתרון. במיוחד יוזכר הברור המעמיק שנעשה לשם קביעת השורש של כל ערך וערך, וכן הברור בתחום מבנה המלה, שכן במהדורה זו כל ערך ינוקד כולו (במהדורה הקודמת הניקוד כלל רק את שני סימני הניקוד הראשונים של הערך). בהזדמנות זו נעשה תיקון מלא של כלל החומר שנאגר במפעל (גם מחוץ לתקופות ג-D) והועסקו בו כל העובדים.

לסיכום ייאמר שמכלל החומר שבספרות התלמוד והמדרש שנועד לעיבוד לצורכו של המילון נותרו רק כ-440,000 תיבות שעדיין לא נשלם עיבודן. מהן: כ-380,000 בשלבי התקנה שונים - מסכתות מן הבבלי, מדרשים קטנים; כ-50,000 מוכנות להתקנה - בבלי סוטה ונידה (כ-40,000); א"ב דבן-סירא (כ-10,000); כ-10,000 יצירות "בעייתיות" - ספר זרובבל, פרק אליהו, מדרשי גן עדן וגיהנם, ועוד.

4. ספרות הגאונים

ספרות זו כוללת את המקורות הרשומים בסמוך בצירוף אוטדן מספר התיבות שבהם, והם כלולים ב"ספר המקורות".

מספר תיבות	היצירה	מספר ב"ספר המקורות"
	תשובות ופירושים (וקטעי חיבורים)	ג1
12,000		תקופה ו
<u>538,000</u>		תקופה ז
540,000	ס"ה	
3,000	מעשים לבני א"י	ג1.ו1
3,000	טריפות של א"י	2.ו
75,000	שאלות	23.ו
32,000	הלכות פסוקות	24.ו
11,500	הלכות קצובות	25.ו
70,000	הלכות ראו	27.ו
<u>5,500</u>	הלכות ר' אבא	28.ו
200,000	ס"ה	
104,000	הלכות גדולות (דפוס)	25.ז
200,000	הלכות גדולות (איספמיא)	
16,000	סדר רב עמרם גאון	50.ז
2,000	סדר תנאים ואמוראים	56.ז
48,000	וזהיר	79.ז
20,000	שבתי דונולו - חכמוני	120.ז
4,500	ספר הרפואה	
2,500	ספר היקר	
3,000	אגרת רב שרירא גאון	142.ז
3,000	ספר השטרות לרב האי גאון	170.ז
3,500	שימושא רבא	208.ז
<u>20,000</u>	ספר אסף הרופא	209.ז
1,150,000	410,000 ס"ה	

בשנת התשמ"ה הוחל בעיבוד שיטתי של ספרות הגאונים, עד עתה נסתיימה ההתקנה לניקוב של החיבור "הלכות ראו" (כ-70,000 תיבות עבריות) והוא נמסר לניקוב. הוחל בהתקנת החיבור "הלכות פסוקות" (כ-32,000 תיבות עבריות). בעבודה זו עוסק י' קארה בחצי משרה. לאחר הברור שקיים במערכת בכ"ח באייר התשמ"ו בהשתתפות בן-חיים, מישור וקארה, נקבעו שלבי העבודה בתחום זה כך:

(א) בשנת התשמ"ז נתרכז בהתקנת ספר "הלכות פסוקות", ועם סיומו המשוער נעסוק בהתקנת "הלכות קצובות", "הלכות ר' אבא", "מעשים לבני א"י", ו"טריפות של א"י".

(ב) לאחר שיושלם בחומר הזה גם שלב ב (כתיבת הערכים) תוכן קונקורדנציה של היצירות האלה, שתשמש אותנו בהמשך העבודה בספרות הגאונים.

(ג) לא נראה לנו להמשיך בשיטה הנקוטה גם בסוגים: ה"שאלות", הפירושים וספר "הלכות גדולות", כי השקעת העבודה והזמן בעיבוד קונקורדנציוני של כל המקורות האלה תהיה מרובה והתועלת למילון - לאחר השגת החומר משאר המקורות בצורות המיצוי המלא - אך מעטה. לפיכך יבור העובד המדעי מתוך המקורות האלה כל מה שנחוץ לאוסף המילוני **אם אינו כולל בקונקורדנציה הנ"ל, והברירה תיעשה לא על פי המהדורות, אלא, כנהוג, על פי כתביהיד שנבחרו או ייבחרו לכך.**

5. הפיוט

(א) שלושה שלבים בהכנת החומר למילון מתוך המקורות והם: א. הכנה מדעית של המקור לשם מסירתו להקלטה במחשב; ב. קריאת שתי הגהות של החומר שנקלט במחשב; ג. רישום ערכים מילוניים (והדפסת הקונקורדנציות החלקיות). השלבים א ו"ב קרויים "התקנה".

טיב העבודה בפיוט, המחייבת הכנה של מקור מתוך כתביידי וקטעי כתביידי קשי קריאה, גורם ששלב א של ההתקנה מתמשך יותר זמן מן המקובל להתקנת מקורות אחרים של אותה התקופה. אף זאת: בשלב א יכולים לטפל בחומר כראוי רק אותם עובדים שנתמחו בסוג ספרות זה.

(ב) בשנת הדין והחשבון נסתיים שלב א של התקנת קבוצת "הפיוטים לפי סדר מחבריהם", וכן הוחל שלב א של ההתקנה בקבוצת "פיוטים למחברים עלומי שם". הוכנו אפוא לעיבוד מילוני (שלב ג) פיוטי אלעזר בן קליר שנתפרסמו עד כה, פיוטי יוסף בן אביתור ופיוטים של פייטנים ששרדו מהם פיוטים מעטים. כל היצירות האלה יש בהן בקירוב 125,000 תיבות.

(ג) במשך העבודה נתברר שכמות החומר בספרות הפיוט גדולה בכדי 20% ממה שחישבנו והצענו בתכנית היסוד (בערך 550,000 תיבות). הסיבה לכך היא: (1) נתפרסמו פיוטים נוספים, כגון פיוטי אלעזר בן קליר, יהודה בן בנימין, יוצרות של רס"ג (מהדורת י' טובל), ויוצרות מרובים אחרים בספרו של ע' פליישר; (2) הישוב מדויק ניתן להשיג רק לאחר שהוקלטו הטקסטים במחשב. וזה סיכום המצב היום: מתוך 650,000 תיבות בקירוב, שעתידיה הקונקורדנציה להכיל, נסתיימה התקנת פיוטים שיש בהם 400,000 תיבות בקירוב. מתוך 400,000 התיבות הנ"ל 110,000 נסתיים עיבודן בשלב ג והן מוכנות לקונקורדנציה, שתכיל, כאמור, 650,000 מובאות.

(ד) על פי הסיכום הזה רשאים אנו לומר, כי עד סוף התשמ"ז תסתיים ההכנה המדעית וכן ההקלטה למחשב של כל החומר שנועד להיכלל בקונקורדנציה. ואולם העיבוד בשלב ג, היינו הכנת הקונקורדנציה, עשוי להימשך שלוש שנים נוספות. צפוי שבסוף התשמ"ט או במשך התש"ן תוכל הקונקורדנציה להימסר לדפוס. כל זה בתנאי: (1) שלא יתגלה חומר חדש בהיקף נרחב; (2) שנוסיף לקבל תמיכה למפעל זה במשך שלוש שנים נוספות. התמיכה של "הקרן למחקר בסיסי" מכסה רק כדי 30 אחוזים של שכר העובדים המיוחדים לעבודה זו.

בסוף שנת התשמ"ז תיגמר תמיכת "הקרן למחקר בסיסי" למפעל שניתנה לשלוש שנים, וכבר עתה הזמן לפעול להמשך קבלת תמיכה. חברי המועצה מתבקשים ליתן את דעתם על כך.

(ה) השנה נרכשו כ-300 דפי תצלומים של כתביידי, בעיקר מן הגניזה, שהם הכרחיים לעבודה בספרות הפיוט, וכן נעשו הזמנות נוספות. אנו משתדלים להשיג תקציב מיוחד לצורך זה, כי תקציבו הרגיל של מפעל המילון, כולל תמיכה של "הקרן למחקר בסיסי", אינם מספיקים לכך.

בתחום זה פועלים שישה עובדים מדעיים שזמנם מסתכם בשלוש וחצי משרות.

(ו) אף השנה זכינו לסיוע "מפעל השירה והפיוט" שליד האקדמיה הלאומית למדעים בראשותו של פרופ' ע' פליישר, ולעזרתו של פרופ' פליישר עצמו בנוגע לאיתור כתבייד של פיוטים, בקביעת בעלותם ובזיהוי חלקיהם. אנו נהנים גם מעזרתו של "מכון שוקן למחקר היהדות" באדיבותו של פרופ' י' קצנשטיין, ניתנה לנו האפשרות לעיין בכתבייד ובתצלומי כתבייד שכמותם אי אפשר למצוא בשום מקום אחר.

6. ספרות הקראים

(א) כל היצירות העבריות של הקראים שבגבולי התקופות הכלולות ב"ספר המקורות" (n-ז) יש בהן כ-570,000 תיבות, והתקנתו המדעית שנעשתה כולה בידי אילה לונשטם ז"ל נסתיימה מכבר. השנה נוספו קטעים אחדים מפירושו של דניאל אלקומסי למקרא ומאיגרותיו של טוביה בן משה, שנתפרסמו במשך השנה. נמשכה אפוא העבודה בשלב ג, והשנה נרשמו ערכים ל-50,000 תיבות נוספות. היום יש בידנו מתוך כלל התיבות האמורות 220,000 תיבות בקירוב רשומות בערכים ומזומנות למילון. כידוע, הלשון העברית של הקראים באותם המקורות, שהם בעיקר תרגומים מערבית, גדושה ומלאה סתומות, ובהרבה מקרים אין לפנינו המקור הערבי ללמוד ממנו על צורת המלה ומשמעותה. בפעלים הספקות הם בגדר שיוכם לבנייניהם; בשמות במיון הצורות ובהבחנה בין שם עצם למקור וכיו"ב. הכשרת החומר לטיפול מילוני יכולה להיעשות רק בידי בקיא דיו בלשון הערבית.

ואמנם העבודה בספרות זו נתונה בידי ס' הופקינס, מרצה ללשון הערבית באוניברסיטה העברית, והוא אינו יכול לעבוד במפעל המילון יותר משני ימים בשבוע (שליש משרה). על כן ההתקדמות ברישום הערכים איטית. אילו יוכלנו להעסיק בפעולה זו עובדים במשרה וחצי, היה אפשר להשלים את האוסף מספרות זו תוך שנה וחצי.

(ב) בגלל הקושי האמור בהבנת המלים ראינו להעמיד קונקורדנציה ארעית של כל שהופק מספרות זו עד עתה. מטרתה של הקונקורדנציה כפולה: (1) לבדוק את כל הערכים שנרשמו עד כה ולהאחדם בשיטה; (2) ליצור כלי עזר - מאין שום כלי עזר אחר - להמשך רישום הערכים, מתוך הנחה שעל ידי מציאת מקבילות יהא אפשר לעמוד על משמעותן של מלים וצורות לשון מפנימה של ספרות זו. הקונקורדנציה האמורה סכילה 200,000 מובאות בקירוב, והיא נתונה בעותק אחד במפעל. התועלת שבה כבר ידועה למי שנזקק לקונקורדנציה, וכבר יש בידנו בקירוב 20,000 מובאות נוספות שאינן כלולות בקונקורדנציה.

3. הספרות החדשה

1. נמשך רישום שורשי הערכים של חומר הספרות החדשה, שהתקנתו המדעית נסתיימה. מספר הערכים מגיע ל-18,055 על פי פירוט זה:

4980	ערכי הפעלים לבנייניהם
6551	ערכי השמות ה"רגילים"
11,531	

1167	ערכי המלים הלועזיות
847	ערכי המלים הארמיות
56	ערכי המלים העבריות שבידיש וכו'
2,070	
394	ערכי הגימטריאות
540	ערכי הקיצורים
260	ערכי המלים ה"מלאכותיות" (הקולות)
270	ערכי שאר המלים ה"מיוחדות"
1,464	
1153	ערכי שמות האנשים
682	ערכי שמות המקומות
291	ערכי שמות הייחוס
825	ערכי שמות החיבורים
39	ערכי שמות המוסדות
2,990	

2. מאז 1974 ועד השנה היו בידנו רק רשימות ערכים נבדלות, כל קבוצת מקורות ורשימה שלה; השנה הופקה רשימה הכוללת את כל הערכים שנרשמו עד כה ממקורות הספרות החדשה. זו הזדמנות נאותה לבדוק רשימה זו ולתקן בה את שטעון תיקון (שגיאות, כפילויות ומקרים של חוסר אחידות בהכרעת הערך). בשעה זו נדונות השאלות העקרוניות הכרוכות ברישום שורשי הערכים, וכן בקביעת מקומם של המלים הזרות והשמות הפרטיים במילון.

לאחר שיסתיים הבירור העקרוני וישובץ כל ערך לפי שורשו וסדרו במילון, יידפס עותק אחד של כל מה שהופק למילון מן הספרות הזאת עד עתה. העותק יכיל כ-1,600,000 מובאות.

3. במשך השנה הותקנו, נוקבו והוגהו תשעה חיבורים קטנים מחיבוריו של מנדלי: אגדות האדמונים, ספר הבהמות, מספר הזכרונות א' וב', השערה, ליום השבת, מאי חנוכה, התמורה, חג האסיף. במקרים מסוימים נמשך זמן רב מאוד החיפוש אחר מקום הופעתו בדפוס של מקור מן המקורות האלה. בכך נשלם האוסף מחיבורי מנדלי שברשותנו, המכיל - נוסף על מבוחר מאמרים ואיגרות מתקופת יצירתו הראשונה - את שלושת הכרכים של ספר "תולדות הטבע" ואת כל סיפוריו העבריים על פי נוסחם הראשון בדפוס.

4. כמו כן נשלמה הגהת כל שאר המקורות שנוקבו במשך השנים האחרונות, ועדיין לא עובדו עיבוד מילוני.

5. קובץ המונחים. לפני כמה חודשים חודש הקשר עם חברת יב"מ, וקיבלנו אישור להדפיס אצלם את קובץ המונחים, החלק העברי-אנגלי (מהדורת הגהה). החומר נבדק בדקה ראשונה והועבר לשכת תליאביב אל נורית רייך לבדיקה שנייה. במשך הבדיקה צצו ועלו בעיות עקרוניות בסידור הערכים וכן בדרך כתיבתם. לאחר פתרון השאלות יתקן החומר והעבודה בקובץ המונחים בחלק העברי-אנגלי תסתיים.

בחלק השני של הקובץ, האנגלי-עברי, נסתיימה בדיקת האנגלית. עתה יש צורך לתקן את המונחים וערכיהם ולשלב את האנגלית והעברית יחד. המונחים האנגליים טעונים בדיקה ביד אדם מומחה לאנגלית ובקי במינוח, שהוא רובו ככולו בתחום הטכנולוגיה.

ג. מדור המיכון

1. בשנה זו עסק מדור המיכון בהכנת התכנית להוצאת "חומרים למילון סדרה א" בדפי זיעור (מיקרופיש), וכבר אנו מבצעים את העבודה.
2. בספרות העתיקה נמשכת העבודה השוטפת של קליטת טקסטים, בעיקר פיוט, תיקוני טקסטים, רישום ערכים ותיקונים וכיו"ב.
3. בספרות החדשה אנו בשלבי סיום של תיקוני טקסטים ותיקוני קובץ המלים והערכים לקראת הדפסת קונקורדנציה הערוכה לפי שורשים.
4. בשנה זו הדפסנו במחשב מפתח עברי-אנגלי של קובץ המונחים (כולל כ-80,000 מונחים שונים שנקבעו עד התשמ"ב), והוא נתון עכשיו בהגהה. נעשות הכנות לעדכן את הקובץ בשנת התשמ"ז כדי שיכלול את הקביעות החדשות עד התשמ"ו.
5. מדור המיכון מוסיף לתת שירות למזכירות המדעית של האקדמיה. לצורך זה נרכש מיקרו-מחשב תואם יב"מ.
6. בתכנית מדור המיכון לרכוש מדפסת לייזר בעלת איכות הדפסה גבוהה שיכולה לספק טקסט שווה בערכו לטקסט באותיות דפוס. דבר זה חיוני במיוחד להפקת חומרים למילון ההיסטורי.
7. אנו פועלים להכין תכנית כללית שהחומר הנמצא במאגרי המחשב - והוא כבר מרובה - יהיה זמין ונתון לשליפה מיידית לפי דרישת מזמין.

ד. צוותי העובדים במפעל

בסוף תקופת הדין והחשבון היו עסוקים במפעל 21 עובדים מדעיים במשרות שלמות וחלקיות - ס"ה המשרות 15. וחמישה עובדי מיכון, בס"ה ארבע וחצי משרות. מדור המיכון נעזר מיזמן לזמן במתכנתת לפי הסכם מיוחד. וזה פירוט העובדים המדעיים ועובדי המיכון העוסקים במפעל המילון ההיסטורי:

מדור הספרות העתיקה

דלית אייזנקרפט, ב' אליצור, י' בן-דוד (בחופשת השתלמות), דבורה בן-ישראל, א' ברבריאן, י' ברויאר (בחופשה ללא תשלום), א' גליק, ד"ר ס' הופקינס, א' וייסברג, פנינה חנני, פרופ' י' ייבין (מרכז המדור), עדה ירדני, ד"ר א' מאיר, צ' מהאן, ד"ר מ' מישור (סגן מרכז המדור), המוטל ראב, ד"ר י' קארה, א' שפירא, עפרה תירוש-בקר.

מדור הספרות החדשה

יהודית הופקינס (משתתפת גם בעבודת מדור הספרות העתיקה), פרופ' ר' מירקין (מרכז המדור), ד"ר עדינה עבאדי (מחצית עבודתה במדור הספרות העתיקה), ברכה פישלר.

מרים אלגזי (קלדנית), צ' בושריה (מרכז המדור), רחל חן (קלדנית), סול כהן (קלדנית), אביטל מלכיאל (מתכנתת), לפי הסכם מיוחד, רחל רוזנברג (מתכנתת).

ישיבות עובדי המערכת

שלא כבשנים הקודמות, קיימנו השנה רק שתי ישיבות של כלל העובדים המדעיים והמתכנתים במדור המיכון. בהן הודגמו הבעיות שבהכנת "סדרת חומרים למילון א". כנגד זה קיימו תכופות ישיבות מצומצמות של אותם העובדים הנוגעים במישרים בעריכת "סדרת החומרים" ובהעברה לסידור האוסף למילון על פי השורשים. באותן הישיבות הועלו ולובנו כל הבעיות המילוניות של החומר, ותוצאות הברורים ישתקפו במבנה "סדרת החומרים" ובקונקורדנציה לספרות החדשה שתדפס בקרוב.